...УУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

...УРЯАД ҮНЭН

Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

(...38) | 1963 оной мартын 31, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

...ҮДӨӨ НЮТАГУУДТА ХЭГДЭХЭ СОЁЛ ...РТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ШЭНЭ ШАТА

Эрхүүдэхи зүблөөн

...хэ соёл сур... наринжуулан ...дөө ажахын ...а ниитэ-поли... ...уулга эрхил... ...л сурталые ...э аргануудые ...суудалнуудта ...хы нютагууд... ...эдэбхитэд мү... ...андуулна. Си... ...лас-Дурна зү... ...ай хүдэлмэри... ...н мартын 28- ...болоо. КПСС-... ...н шиидхэбэри... ...Программын, ...й ноябриин ...хэбэринүүдэй ...аһан энэ зүб-... Манай пар... ...й-ажабайдал... ...ухала үе саг... ...өөн болобо. ...ай ноябриин ...хэбэринүүдэй ...эриин шэн... ...н партийна ...дхэн байгуу... ...доһон арадай ...д байгуулаг... хүтэлбэрилгэ ...тагдаа, кол... ...е хүтэлбэрил... ...шэнэ управле... ...агдаа. Иимэ ...хүдөөдэ ябуу... ...урталай хүдэл... ...шэлые гүнзэ... ...хэ, тэрэниие ...өөр хүгжөөхэ ...уудаа мэдэл... ...олоо. Арадай ...гөөр, олонии... ...эр хабаадуу... ...хүдэлмэрие ...өөр хүгжөөхэ ...да үнэхөөрөөл ...хандалгые хү... ...өгэй ажалша... ...ой ехэ эрилтэ... зорилготой ...йшалхы ажал ...онол аргануу... ...охо гээшэ мү... ...ын шухала зо...

...астной болон ...едүүдэй сек... ...СС-эй крайко... ...омуудай соёл ...үдые даагша... ...ор, соёл сур... ...лэдбэриин уп... партийна ко... ...кретарьнуудай ...ластной болон ...үүдэй редак... ...уулай газетэ... ...нууд, радио... ...он телевиде... ...итедүүдэй тү... ...ЛКСМ-эй об... ...изаарай коми... ...рьнууд, номой ...олитическэ гэ... ...гуудай дирек... ...ическэ болон дэлгэрүүлхэ ...тделенинүүдэй арадай гэгээ... ...й таһагуудые ...астной болон хизаарай соёл культурын управленинүүдэй начальнигууд, Эрхүүдэхи зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаа.

Буряадай, Тувын, Яхадай АССР-нүүдэй, Алтайн, Красноярска, Приморско, Хабаровска хизаарнуудай, Магаданай Амарай, Шэтын, Сахалинай, Эрхүүгэй, Новосибирскэ. Кемеровскэ, Омско болон Томско областьнуудай түлөөлэгшэд зүблөөндэ сугларһан байгаа.

КПСС-эй Эрхүүгэй хүдөөгэй обкомой нэгэдэхи секретарь **С. Н. Щетинин** зүблөөе нээгээ.

«Мүнөөнэй эрхэ байдалда партийна организацинуудай хэхэ соёл сурталай хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай соёл сурталай таһагые даагшын орлогшо **А. Г. Егоров** элидхэл хээ.

Соёл сурталай хүдэлмэриин удха шанарые бүри дээдэ хэмжээндэ табиха бүхы арга боломжо мүнөө үедэ манайда бии гэжэ элидхэл, удаань болоһон үгэ хэлэлгэнүүд эли тодоор харуулаа. XXII съездһээ хойшонхи үе соо болоһон партиин Центральна Комитедэй Пленумүүд хүдөө ажахыдахи болон промышленностьдахи байдалые гүнзэгыгөөр шэнжэлээ, бодото хэрэгүүдэй дайшалхы программые, тэрэшэлэн ажахын, гүрэнэй болон партийна хүтэлбэриин шэнэ онол аргануудые эли тодоор тодорхойлоо. Энэ онол арганууд коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулха үе сагта хүсэдөөр тааралдана. Тиимэ болохолоороо, манай бүхы ажабайдалда томо, үнэхөөрөөл революционно хубилалтанууд болоо. Энэ хадаа коммунизм тээшэ дабшалгые түргэдхэнэ, арадай зохёон байгуулхы эдэбхи хэшээл, городууд болон хүдөөгэй олониитын үүсхэл дээшэлүүлхэ байна.

Эдэ шухала хубилалтануудта тааруугаар манай бүхы соёл сурталай хүдэлмэриин табигдаха, советскэ обществын хүгжэлтын мүнөөнэй шатын бодото эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангаха байһаниинь сохомтой гээд үгэ хэлэгшэд онсолон тэмдэглээ.

Промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэритэй коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха гол зорилго шиидхэлгэтэй хэр зэргэ нягта холбоотойгоор ябуулагдадаг байһанһаань соёл сурталай хүдэлмэриин нүлөөн болон амжалта дулдыдаха байна.

Бүри мүнөө жэлдэ 4 миллиард 500 миллион пүүд хүрэтэр ороо̄һо таряа бэлэдхэхэ, мяха, һү болон бусад продуктнуудые нилээд элбэгээр абажа, бэлэдхэхэ зорилго парти табиһан байна. Хамагай түрүүндэ энэ зорилго дүүргэхэ хэрэгтэ таарууга̄ар соёл сурталай хүдэлмэри хүдөөдэ табигдаха ёһотой.

Мүнөө хүдөөгэй ажалшад хабарай тарилгада бэлдэжэ байна, халуун үеые жэшээтэ һайнаар эхилхэ, үндэр баян ургаса ургуулжа, хаһа саг соонь хуряажа абаха, хүдөө ажахын үйлэдбэри дэбжээхын тулада бүхы бии байһан арга боломжонуудаа хүсэдөөр ашаглаха хэрэгтэ туһалхаар соёл сурталай хүдэлмэри табигдаха ёһотой.

Политическэ хүдэлмэриин нүлөөн

Горнягуудай, булад хайлуулагшадай, таряашад болон малшадай ажалай үрэ дүнгүүдээр олониитын дунда ябуулагдаһан политическэ хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгтэхэ байна. Коммунис обществын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, хүдөө ажахын продуктнуудые абаха талаар гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхэ ехэ, тодорхой зорилгонуудые шиидхэлгэдэ Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй гол хүсэлэл оролдолго мүнөө шэглүүлэгдэнэ.

Түрүүлжэ үгэ хэлэһэн КПСС-эй Эрхүүгэй хүдөөгэй обкомой секретарь нүхэр **Антипин** иигэжэ онсолон тэмдэглээ. Политическэ хүдэлмэриин нүлөө ехэтэй байха гээшэ шиидхэхы удха шанартай нүхэсэл болоно. Тиимэһээ 1963 ондо нёдондонойхидо орходоо һураггүй ехэ ороо̄һо таряа, мяха, һү абаха хэрэгтэнь Эрхүүгэй областиин ажалшадта эдэбхитэйгээр туһалха гээшэ соёл сурталай хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилго болоно.

— Эрхүүгэй үйлэдбэриин управлениин партийна комитет һү һаалиин фермэнүүдтэхи ажал хэрэгэй ямараар табигдаһые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн мэдээ,—гээд үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Ажал эмхидхэлгэдэ, партийно-политическэ хүдэлмэри табилгада дутуу дунданууд, алдуу эндүүнүүд элирүүлэгдэһэн байха юм. Партком хадаа урдань заримдаа хэгдэдэг шэнгеэр заседанинуудые, зүблөөнүүдые үнгэргэхэ, «зэмэлэлгэ, мушхалга» хэхэ аргаар бэшэ, харин хүнүүдэй дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар табижа, эдэ алдуу, дутуунуудые зайсуулжа ороһон байха юм. Фермэнүүдэй коллективүүдэй, һаалишад болон малшадай хоорондо социалис мүрысөөн эмхидхэгдээ. Эндэ имагтал эрхим жэшээ болон үйлэдбэриин һайн дүй дүршэлые тайлбарилгаар хизаарлаагүй, харин тэдэниие түргэнөөр халан абаха ябадал хангаһан байна. Парткомой хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд фермэнүүд дээрэ гарахадаа хүнүүдтэ үнэтэ һайн зүбшэлнүүдые үгэдэг, өөһэдынгөө хүсэндэ бүри һайнаар этигэхэ найдабари тэдэндэ түрүүлдэг, бүри ехээр, улам һайнаар хүдэлхыень зоригжуулдаг байна. Түрүү һаалишан нүхэр Латышева хүтэлбэриин шэнэ онол арга тухай иигэжэ хэлээ: «Бидэнэр урданшье һайнаар хүдэлэгшэ һэмди, зүгөөр мүнөө ажал хэрэгнай бүри һайнаар ябана. Юуб гэхэдэ, хүтэлбэрилэгшэднай бидэнтэй хөөрэлдэдэг, бидэниие дэмжэдэг, һайн зүбшэл үгэдэг болоо». Нүхэр Латышевагай хүдэлдэг «Путь Ильича» гэжэ колхоздо һү һаалга богонихон үе соо хоёр-гурба дахин нэмээ. Үйлэдбэриин түрүүшүүл бүхэн гээгдэжэ ябаһан нүхэртөө саг үргэлжын туһаламжа үзүүлдэг.

— Гүн гүнзэгы уһата Ленэ мүрэнһөө болон буурал сагаан Байгал далайһаа Саянай хадануудай саһата орьёлнууд хүрэтэр Усть-Ордын Буряад национальна округ—Эрхүүгэй областиин хүдөө ажахын томо район нэмжын оршодог—гээд партиин окружкомой соёл сурталай таһагые даагша нүхэр **Бадиев** өөрынгөө үгые эхилээ. Урдань энэ нютаг хаанта Россин гээгдэнги, балар харанхы, хүдөө ажахые бүдүүлиг тулюураар, ашаг олзо багатайгаар эрхилдэг заха булангынь байһан юм. Совет засагай ашаар эндэ нээгдэһэн барагдашагүй баялиг тухай үгэ хэлэгшэ өөрынгөө хизаар нютагта ехэ дуратайгаар хөөрэһэн байна. Манай Эхэ ороной энэ холын нютагта Усть-лабинцуудай уряа хүрэжэ ерээ. Округой колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын продукциие бүри элбэгээр абаха гэжэ хараалагданхай. Усть-лабинцуудай үүсхэлээр коммунистнууд болон комсомолшууд социалис мүрысөө эмхидхэнэ.

Округ дотор соёл культурын ехэ барилганууд хэгдэжэ байнхай. Һүүлшын дүрбэн жэлэй турша соо 50 гаран Культурын байшан, библиотекэ, һургуули болон бусад баригдаа. Национальна интеллигенциин ехэ отряд урган гаража, соёл сурталай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Түрүү дүй дүршэлэй жэшээгээр хүмүүжүүлхэ

— Ажалай эрхим жэшээнүүдээр, түрүү дүй дүршэлөөр колхознигууд болон хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ гээшэ угаа шухала гэжэ бидэнэр тоолонобди—гээд, Омско областиин Исилькульска үйлэдбэриин управлениин парткомой секретариин орлогшо нүхэр **Малышкин** хэлээ.

Энэ зорилгоор манай партийна комитет хадаа пропашной ургамалнуудые тариха агротехникын талаар, үрэһэ ургуулан абалгын талаар, мал ажалай талаар түрүү дүй дүршэлэй һургуулинуудые хаа хаанагүй, үйлэдбэриин управлениин бүхы ажахынуудта эмхидхээ. Научно-үйлэдбэриин конференцинүүд ехэ хүндэтэй болонхой. Тэдэниие бэлэдхэлгэдэ хүдөө ажахын мэргэжэлтэд эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Газар тариалан эрхилхэ пропашной гурим нэбтэрүүлхэ, үнэтэ ургамал бологшо сой бүри ехээр таридаг болохо тухай партиин Амарай областной комитедэй секретарь нүхэр **Танский** гол түлэб хэлээ. Энэ шухала хэрэгтэ соёл сурталай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд эгээн лэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Сой таридаг болохын түлөө тэмсэлдэ партийна комитедүүдэй болон редакцинуудай дэргэдэхи соёл сурталай талаар комиссинууд, штатнабэшэ таһагууд хабаадалсаа. Арадай университедүүдтэ уншагдадаг лекцинүүд дотор, агитпунктнуудта үнгэргэгдэдэг хөөрэлдөөнүүд соо энэ ургамалай удха шанар тухай хэлэгдэдэг байгаа. Энээнэй үрэ дүнгүүдые мүнөө хаража болохо байна. Сой таридаг болоһонһоо уламжалан, областиин колхоз, совхозуудай экономико хубилһан байна. Хүдөө ажахын продуктнуудые худалдалгаһаа ородог олзо доход хоёр жэлэй турша соо хоёр үлүүтэй дахин нэмээ. Ниитын ажалда хабаадаһан ажал хэжэ шадаха хүн бүхэндэ абажа үзэбэл продукци бүхы дээрэнь абалга мүн лэ эды шэнээн шахуугаар нэмээ. Түрүү дүй дүршэлые тайлбарилха, хэрэглэхэ гээшэ соёл сурталай хүдэлмэриин таһаршагүй шухала хубинь болоно гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Тус тус ажахын үмэнэ табигдажа байһан зорилгонуудта тааралдуулан, тодорхой экономико шудалха дүй дүршэл тухай Новосибирскэ областиин Тартасска совхозой директор нүхэр **Белоногов** хөөрэһэн байна. Тэрэнэй өөрынь хүтэлбэрилдэг семинар мал...

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Тодорхой хүтэлбэри, туһаламжа хэрэгтэй

Ленинскэ комсомолые Коммунис партиин түрэһэн үри, үнэн туһалагша гэжэ нэрлэдэг. Иимэ һайхан нэрэ солодо хүртэхөөр гайхамшаг габьяануудые гаргаһыень гэршэлхэ һүлдэ тэмдэг болоһон һур жабхаланта табан орден ВЛКСМ-эй туг дээрэ яларна. Комсомолшууд, залуушуулай хубитаяа оруулаагүй ажал хэрэг гэжэ байха аал?! Бүхы орон доторхи арадай ажахын, соёл культурын, эрдэм наукын хамаг һалбаринуудта үдэр бүри туйлагдажа байгаа асари ехэ амжалтанууд комсомол түрүүтэй совет залуушуулай халуун хабаадалтайгаар бэелүүлэгдэнэ. Тэдэ эдэ бүгэдэнь манай Коммунис партиин сэсэн мэргэн хүтэлбэриин, саг үргэлжэ табидаг анхарал оролдолгын аша үрэ мүн. Аба эжынэр болон аха үетэнэй шэрүүн тэмсэл соогуур шэрээн батажуулһан арюун һайхан ёһо заншалые халан абажа, сахин ябажа, иимэ илалтануудые хангалсана. Энээн тушаа ВЛКСМ-эй XIV съезд дээрэ Н. С. Хрущев иигэжэ хэлээ һэн: «Аха үеын хүнүүд болохо бидэнэр Маркс, Энгельс, Ленинһээ эстафетэ дамжуулан абаһан байгаабди. Хүндэ байдаг хамаг бүхы хаба шадабариин ашаар энэ эстафетые абажа ябаабди, абанхай ябанабди. Коммунис байгуулалтын эстафетые залуу үетэн таанартаа дамжуулан үтэхэмнай. Гэхэ гү даа, али тэрээниие таанар абанхай байнат. Ябууд абаат!» Энэ захяа заабариень хүндэтэйгөөр хүлеэн абаһанай тэмдэг болгон, «Тангаригланабди! Тангаригланабди! Тангаригланабди!» гэжэ хоёрдо миллион комсомолшуудай түлөөлэгшэд нэгэн дуугаар ханхинаса харюусаа һэн.

Ленинскэ комсомол, бүхы совет залуушуул КПСС-эй XXII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдэй, партиин Программын үндэһөөр коммунис общество байгуулхын түлөө үргэн далайсата тэмсэлдэ залуу наһанай зориг, эдир хүсэнэй эршэ гарган, үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулжа, эрдэм ухаанай эди шэдиди гаргажа байнад. Коммунизмын томо барилгануудта, үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта, колхоз, совхозуудай поли болон фермэнүүдтэ, эрдэм шудалалга, шэнжэлгын газарнууд ба ороноо хамгаалгын албанда—хаа хаанагүй эдир баатарнуудай эдэбхи үүсхэл, эрэлхэг алхамууд суурхажа байдаг. Манайшье республикын залуушуулай үдэр бүриин үйлэ хэрэгүүд эндэ хэлэгдэһэнэй бодото гэршэ болоно. Ажабайдалай алишье һалбариие абаад үзэбэл, комсомол хүбүүд, басагад олонхидоо коммунис мүрысөөнэй эхин мүртэ ябана. Комсомол басаган Фалилеевагай хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригадынхид үйлэдбэринөө даабарие үдэр бүри үлүүлэн дүүргэхэһээ гадна, шанарыень улам һайжаруулжа, өөрынь үные хямдаруулжа байнхай. Тиигэһэнэй ашаар эдэнэр Улаан-Үдэ хотын хүдэлмэришэдэй дунда бүхы коллективээрээ замай залуушуулд гэлсүүлдэг болоо.

Хориин совхоз, колхозуудай үйлэдбэриин управлениин «Победа» колхозой комсомолшууд (комитедэйнь секретарь нүхэр Дашидондоков) мал ажалай ашаг шэмэ абалгаар дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ республика дотороо түрүүлээд, һаяхан ВЛКСМ-эй обкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа. Тэрэшэлэн Зэдын үйлэдбэриин управлениин комсомолшууд болон залуушуул 1963 ондо 5000 толгой үхэр, 3000 поршоонхо шахажа, гүрэндэ тушааха, 5500 тугал тэжээн түлжүүлхэ, кукуруза тариһан 4000 гектар талмайнгаа га бүринһөө 300 центнер ногоон эшэ набша ургуулжа абаха зорилго табяад, «унаһан малгайгаа абаха тухагүй», габшагайшалга гарган ажаллажа байнад. Мухар-Шэбэрэй Суулгын дунда һургуули 1958 ондо һурагшадай үйлэдбэриин бригада анха түрүүн эмхидхэһэн юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо һурагшадаа эрдэм бэлигтэй, ажалша бэрхэ хүнүүд болгон хүмүүжүүлхэ ехэ дүршэлтэй болоо. Эндэхи ахалагша классайхидһаа бүридэһэн үйлэдбэриин бригада үнгэрэгшэ жэлэй туршада 10 гектар хартаабха, кукуруза, 206 гектар сабшаланһаа 1376 центнер үбһэ абаһан, 4339 хони хайшалжа, 8024 килограмм нооһо тушааһан гэхэ мэтэ ехэ хүдэлмэри хээ. Комсомолшууд Валерий Бодиев, Пана Козлова, Чимит-Доржо Будажапов, Валя Черноярова, Владимир Дашиев, Алла Доржиева, Люба Бадмаракшиева болон бусад ажаллаха, һурахадаа адли тэгшэ байһаараа шалгараа.

Жэл бүри хэдэн зуугаад мянган дальбараа тэжээн дэгжээжэ, совхозуудай мяха тушааха түсэбөө дүүргэлгэдэнь ехэ туһа хүргэдэг Кабанскын комсомолшууд, залуушуулай алдар габьяа бүхы республика соомнай мэдээжэ болонхой.

Партийна организациин зүгһөө комсомолой эмхинүүдые тодорхойгоор хүтэлбэрилдэг, туһаламжа үзүүлдэг газарнуудта бүхы залуушуулынь ажал хэрэгээрээ, ажабайдалаараа коммунис жэшээ харуулдаг байна. Иигэжэ эдир үетэнэй манлай болохо комсомолшуудай ажабайдалда анхаралтай энхэргэнээр хандадаг, ажал хэрэг тушаань үдэр бүри һонирхон, заабари зүбшэл үгэдэг, шухала болоһон ушарта туһаламжа үзүүлдэг партийна организацинуудай тоодо Хүдэриин совхозой партком (секретариинь нүхэр Г. Дашиев). «Улаан Аха» колхозой партийна бюро (секретариинь нүхэр А. Галсанов) тон түрүүн орохоор. Эдэнэр комсомолой эмхиин хүдэлмэри тухай партийна комитедэй заседани, партийна суглаан дээрээ үе үе соносожо, зохихо заабари үгэдэг, комсомолшуудай ажал хэрэгтэнь тодорхой туһа хүргэдэг.

Гэхэ зуура, зарим партийна организацинууд комсомолой эмхинүүдые хүтэлбэрилхэ асуудалда хайша хэрэгээр, тунай муугаар хандадаг байна. Жэшээлхэдэ, Хяагтын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин «Пограничный» совхозой партком, тэрэнэй секретарь нүхэр У. Гылыпкилов комсомолой эмхиин хүдэлмэрие ёһоолон хүтэлбэрилдэггүйень иимэ баримтануудһаа элирнэ: парткомой секретарь комсомолшуудай суглаанда байлсадаггүй, үнгэрхэдөө тоосоото-һунгалтын суглаанда оройдоо ерээгүй байба. Комсомолой хүдэлмэриин зүндөө табигданһаа, партийна нүлөөнэй дутамаг байһанһаа болоожо, 1962 он соо комсомолойнь комитедтэ 4 секретарь һэлгэгдээ. Мүн Кабанскын үйлэдбэриин управлениин «Прибайкалец» колхоздо (парторганизациин секретарь нүхэр Степанов), Зэдын үйлэдбэриин управлениин Борьёогой совхоздо (парткомойнь секретарь нүхэр Лумбунов) комсомолой эмхиеэ хайхарнагүй гэһэн дохёо мэдээнүүд оронхой.

Комсомолой эмхинүүдые хүтэлбэрилхэ үялгада харюусалгатайгаар хандан, энэ хүдэлмэреэ эрид һайжаруулха гээшэ партийна организаци бүхэнэй шухала зорилго, хүндэтэ үүргэ болоно.

Хото, хүдөөгэй комсомолшууд болон залуушуул! Долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэжэ, коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури табиха, коммунис ёһоной ниитын харилсаа хүгжөөхэ, шэнэ шанартай хүнүүдые хүмүүжүүлхэ агуу ехэ хэрэгтэ хубитаяа оруулхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ дабшалсыт. Партийно-гүрэнэй хиналтын комитедүүдэй, тэдэнэй бүлэгүүд болон постнуудай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсан, дутуу дундануудые элирүүлэн зайсуулха ябадалда туһа хүргыт. Малай үбэлжэлгэ һайнаар үнгэргэхэ, хабарай тарилгада бүрин түгэс бэлдэжэ, амжалтатайгаар дүүргэхэ, республикынгаа 40 жэлэй ойе ехэ бэлэгүүдтэйгээр угтаха зорилго урдамнай угтажа байнал!

1000 гектар борнойлогдоо

...ын управлениин ...й нэрэмжэтэ ...ор, машинануу... ...ургээд, мартын ...йлжо захалаа. ...н КПСС-эй гэ... ...алсапович Бу... ...тракторно-таряан ...регадууд 600 ...лонхой. Залуу ...комсомолшууд

Гурдарма Добчинов, Цырен-Доржо Гармажапов гэгшэд Худаг, Нарин Адаг гэжэ нютагуудта үдэһөө хойшо үдэшын харанхы болотор 50 га борнойлно.

Тус отделениин Балдан Балданович Гунзеновэй тракторно-таряан ажалай бригада мартын 23-да борнойлжо захалаад, ... мүнөө 400 гектар борнойлонхой. Эндэ үнинэй механизаторнууд Цыден-Дамба Доржиев, Иван Пахалков гэгшэд Бэлшэр, Худагай Адаг гэжэ нютагуудта баһал үдэртөө 50 гектар алданагүй.

—Һаянай ехэ дулаан болоходо манай механизаторнууд газараа борнойлжо байна. Колхоздомнай мянга гаран гектар газар борнойлогдоо. Энэ янзаараа дулаан байгаа һаань, апрелиин 10-да газараа хахалжа захалхамнай,—гээд, колхозой главна агроном Дондок Бамбасаевич Лумбунов манда хөөрэбэ.

Зураг дээрэ: тракторист Ц-Д. ГАРМАЖАПОВ.

С. Балдуевай фото.

ТАРИЛГАДАА БЭЛЭН

Хяагта. Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз энэ жэл 300 гектар шэнэ газар элдүүрилжэ, хахалагдадаг газараа 6497 гектарта хүргэхэ юм. Эдэнэйнгээ 4020 гектартань ороо̄һо таряа, бобово ургамалнуудые, 900 гектартань кукуруза, 50 гектартань саахарай свёкло тарихаар түсэблөө. Мүн овощ болон хүдөө ажахын бусад ургамалнууд бүри ехээр таригдаха.

Энэ ажалаа богони болзор соо дүүргэхын тула колхозой механизаторнууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд хабарайнгаа тарилгада үнинэй бэлдэжэ эхилээ юм. Эндэ мүнөө бүхы 28 тракторынь һайн шанартайгаар заһабарилагдаа. 21 сеялкэ, 27 плуг, культиватор, борнойнууд мүн лэ һайнаар заһагданхай. Эдэ техникэеэ үдэр һунигүй хүдэлгэхын тула колхоздоо механизаторнуудые олоор һургана. Эндэ 45 хүн механизаторнуудай һуралсалда хабаадана. Тэдэнэй 35-ниинь трактористын, 10-ниинь комбайнерай мэргэжэлтэй болохо юм. Мүн Тохойн механизаторнуудай училищада 5 хүн һурана.

— Газараа богони болзор соо, һайн шанартайгаар элдүүрилжэ, үрэһээ нэгэ жэгдээр хэрээһэлүүлэн тарихабди. Энээнэйнгээ ашаар ороо̄һо таряанай болон бусад тарималнуудай баян ургаса хуряаха һанаатайбди. Хабарай тарилгын үедэ сеялкэнүүдэй агрегадуудые һаатуулангүй, саг болзортонь үрэһэ хүрэнгөөр хангахын, мүн автомашинануудые ашаа шэрэлгын ондоо хүдэлмэридэ хэрэглэхын тула «СК-3» комбайнуудаа үрэһэ зөөлгэндэ үргэнөөр хэрэглэхэбди. Нэгэ комбайн хоёр агрегадта үрэһэ абаашажа, сеялкэнүүдтэ гоожуулан хэжэ үрдихэ байна. Мүн үрэһэнэй бүхы ороо̄һые тарилгын шанарта хүргөөбди. Механизаторнуудай, колхознигуудай байха хээрын байранууд бэлэн болгогдожо байна. Дулаан боложо, газарай гэдэхэтэй хамта нэгэ жэгдээр хабарайнгаа тарилгада орохоор бэлэмди,—гэжэ колхозой главна инженер нүхэр Богданов хөөрэнэ.

Һаяхан партийно-гүрэнэй хиналтын комисси энэ колхозой хабарайнгаа тарилгада али зэргэ бэлдээд байһыень шалгажа үзөөд, колхоз тарилгада бэлэн гэһэн сэгнэлтэ үгөө.

Ц. Бабушеев.

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДТА ХЭГДЭХЭ СОЁЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ШЭНЭ ШАТА

(Эхининь 1-дэхи нюурта)

ажалай томо совхоздо ажал эмхидхэхэ тон шухала асуудалнуудые шудалдаг юм.

Ажахын тоосоондо семинарай занятинууд дээрэ тусгаар анхарал хандуулагдадаг байгаа. Үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлдэ оруулха, фермэ, бригаданuудта бухгалтерска бүридхэл шэнэдхэн табиха, өөрын үнэ хямдаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ гэхэ мэтын асуудалнууд хаража үзэгдэдэг байгаа.

— Мүнөө манай жэшээгээр, Чановска парткомой бюрогой шиидхэбэрээр управлениин бусад совхозуудта ажалай тоосоо нэбтэрүүлхэ талаар hургуули байгуулагданхай. Экономическа hуралсал хадаа үйлэдбэриин ажабайдалай таhаршагүй хубинь болоо—гэжэ нүхэр Белоногов хэлээ.

Орооhо таряа, hү, мяха гүрэндэ худалдаха талаар 1962 оной түсэбые үлүүлэн дүүргэhэн совхозой амжалтанууд экономическа hуралсалай үрэ ехэтэй байhые гэршэлжэ үгэнэ.

Арадай үүсхэл эдэбхи

Ямаршье hалбарида хүдэлжэ байгаа hаа, хамагай түрүүндэ совет хүн хаа хаанагүй партиин үзэл сурталые тайлбарилагша, манай орондо коммунизм байгуулха агуухэ программые бодотоор бэелүүлхын түлөө тэмсэлшэ байха ёhотой. Арадай үүсхэл эдэбхи гээшэ соёл сурталай хүдэлмэри ябуулхада шухала нүхэсэл боложо үгэнэ.

Коммунис общестовын шэнэ хүниие хүмүүжүүлгэ hургуулида эхилдэг. Хүдөөгэй hургуули тухай бүгэдэ арадай анхарал оролдолго гаргалгаар Омско областиин дүй дүршэл жэшээ боложо үгэнэ. Омско облгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таhагые даагша нүхэр **Арсенов** иигэжэ мэдээсээ. Эндэ гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ олониитын эдэбхитэй хабаадалгатайгаар 15 мянга шахуу hурагшадай hураха 173 хүдөөгэй hургуули, 75 интернат, 75 мастерской баригдаа. Энэ hуралсалай жэлдэ hургуулинуудые эрхимээр бэлдэhэнэйнь түлөө Омско областьдо Россин Федерациин Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС дамжуулгын Улаан туг барюулаа hэн.

Эдэ тоонууд хадаа ургажа ябаа үетэниие коммунис ёhoop хүмүүжүүлхэ тухай омскынхидой эршэтэйгээр, эсэшэ сусашагүйгөөр оролдолго гаргаhые харуулна. Омскын hургуулинуудта политехнизациин, ажабайдалтай холбоо барисаа бэхижүүлгын асуудалнуудай hайнаар шиидхэгдэдэг байhаниинь энэ оролдолгые бүри элеэр харуулжа үгэнэ.

Новосибирскэ областиин Тогучинска үйлэдбэриин управлениин «Гигант» колхозhоо ерэhэн киномеханик нүхэр **Федяшевай** хэлэhэн үгые зүблөөндэ хабаадагшад анхаралтайгаар шагнаа.

— Хүн зониие коммунис ёhoop хүмүүжүүлгэдэ киногой үүргэ дээшэлүүлхые оролдонобди. Киномеханигууд хүдөөгэй интеллигенциин шухала отрядуудай нэгэн болоно. Имагтал Новосибирскэ областиин хүдөө нютагуудта хоёр мянга гаран хүн кинокартинануудые харуулдаг,—гээд тэрэ хэлээ.

Ниитын уялга болгон кино харуулха бригадые хүдөөгэй киномеханигуудhаа нүхэр Федяшев эмхидхээд, тэрэниие толгойлно. Бригадын үүсхэлээр саг үргэлжэ хүдэлдэг кинолектори эмхидхэгдээ. Тэрээндэ түрүүнэй үдэрhөө эхилэн агрономууд, зоотехнигууд, багшанар, партиина эдэбхитэд абьяастайгаар хабаадалсана. Энэ лекториин хүдэлмэриин түсэб партиина комитедтэ хаража үзэгдэдэг. Бригада хүдөө ажахын түрүү дүй дүршэл тухай хори хүрэтэр научна документальна фильмнүүдые хүдөө нютагуудта үдэр бүхэндэ харуулдаг.

Киномеханигууд библиотекэнүүдые, клубуудые даагшанартай нягта холбоотойгоор ажаллажа, тэдэнэртэй хамта экранай шэнэ hониннууд тухай кино харагшадай конференци эмхидхэдэг.

Новосибирскын киномеханигай hонирхолтой дүй дүршэл яахадаа үргэнөөр мэдэрэгдээб гэхэдэ, тэрэ хадаа өөрынгөө мэргэжэлдэ, түрүү дүй дүршэл тайлбарилгада, коммунис хүмүүжүүлгын зорилгонуудта творческоор хандалгын үльгэр жэшээ боложо үгэнэ.

— Хүнүүд сүлөөтэй сагаа болбосоноор үнгэргөөд, өөhэдтэнь анхарал хандуулна гэжэ мэдэрээд байхадаа hайнаар ажалладаг гэжэ би этигэдэг болонхойб, — гээд Шэтын областиин Агын Буряадай национальна округой Кировэй нэрэмжэтэ колхозой «Улаан майханиие» даагша нүхэр **Жалсанов** хэлээ.

«Улаан майхан» соёлой фронтын имагтал эгээн бишыхан хубинь бэшэ юм. Энэ хадаа түбэй газетэ, журналнуудые тараагаад лэ хүдэлмэрээ хизаарладаггүй. Эндэ өөрын «Тоншуул» гэжэ шог газетэ гаргагдадаг. Энэ газетэ ажалай журам бэхижүүлхын түлөө тэмсэжэ, хайхарамжагүй залхуушуулые балшыса элишэлдэг.

Хүдөөгэй пропагандист ерээдүйе урид харадаг: «жэл ерэхэ тудам мал ажал дээрэ залуу хүнүүд бүри олоороо ажалладаг боложо байна. Эдэ хүнүүдэй эрилтэ хэрэглэмжэ жэл ерэхэ тудам дээшэлнэ, тиимэ болохолоороо, тэдэнэй культурна эрилтые эрхим hайнаар хангаха хэрэгтэй болоно...». Автоклуб тухай асуудалые түргэнөөр шиидхэхэ тухай хүдөөгэй пропагандистын СССР-эй Культурын министерствые гуйhан ушарые эртэдэhэн ябадал гэжэ мэдэрхын аргагүй. Тиихэдэ мал ажалтай районуудта шухала болохо нүүдэл клуб түхеэрхэ автомашинануудые худалдажа абаха мүнгэ зөөри Забайкалиин колхозуудта бии гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэhэн байна бшуу.

Үйлэдбэритэй таhаршагүй холбоотой байха

Ажалшадые коммунис ёhoop хүмүүжүүлгэдэ партиин угаа ехэ анхарал хандуулдаг байhые энэ зүблөөн үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ гээд партиин Яхадай обкомой секретарь нүхэр **Чиряев** хэлээ. Үн... риин шэнжэ баримталан партиина хүтэлбэриие шэнэдхэн хубилгаhанhаа уламжалан, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин hайжаржа байhые ажал хэрэгнай харуулжа үгэнэ гээд үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ. Яхадай АССР-эй колхоз, совхозуудай партийна организацинууд ажалай түрүү онол аргануудые бүри үргэнөөр тайлбарилдаг болоо. Нёдондонойхидо орходоо мяха бүри элбэгээр абаха, тиихэдээ малай тоо олон болголсохо гэhэн ехэ уялгануудаа ажахынууд түрүү дүй дүршэл хэрэглэн мүнөө жэлдэ лаб дүүргэжэ шадаха. Яхадай колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд үйлэдбэриие дэбжээхэ шэнэ зорилгонуудые хараалха зуураа коммунис ёhoop ажаhуuха, ажаллаха гэжэ шиидэнхэй.

—Клубуудай хүдэлмэриие колхозой үйлэдбэритэй сэхэ холбожо ябуулха талаар дүй дүршэл тухай хөөрэхые би хүсэнэб,—гээд Красноярска хизаарай Минусинска районой «Спартак» гэжэ колхозой клубые даагша нүхэр **Роосс** өөрынгөө үгые эхилhэн байна. Зоной улам ургажа байгаа соёл культурын эрилтэнүүдые хангалгадань колхоздо хайшан гээд эрхимээр туhалхаб, түрүү дүй дүршэл hайнаар халан абалсахын тулада юу хэхэ хэрэгтэйб гэhэн асуудалые КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй hүүлээр клубай хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэдтэй хамта зүбшэн хэлсэhэн байна. Нэгэн адли эрхэ байдалда хүдэлжэ байhан аад, нүгөөдүүлдээ орходоо hураггүй hайн үрэ дүн туйладаг хүнүүд колхоз бүхэндэ бии байна бшуу. Эгээл нимэ хүнүүдые гээгдэжэ ябадаг залуу хүдэлмэрилэгшэдтэ дүй дүршэлөө дамжуулан үгэхын тулада хэрэглэхэ гэжэ клубай совет шиидэhэн байгаа. Тэрэнhээ hайн үрэ гаража эхилээ. Дүй дүршэлөө халан абалсалга үргэнөөр тунхаглагдадаг байгаа. Энэ шухалын шухала хэрэг колхозой клубай хүдэлмэриин гол удхань боложо, үйлэдбэриин эрхим үрэ дүнгэй түлөө коллективэй тэмсэлдэхи шухала хубинь клубнай болоhон байна. Нүхэр Роосс нимэ үрэ дүнгүүдэй заримыень дурдаа. Жэшээлхэдэ, ажахы нёдондо жэлдэ түсэбhөө гадуур 13 мянган тонно орооhо таряа гүрэндэ худалдаа. Колхозой бүри hайнаар хүдэлхэ хэрэгтэ туhалхаар соёл сурталай хүдэлмэри шангадхаха гэжэ клубай хүдэлмэрилэгшэд харааланхай гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Хабаровска хизаарай Дежневскэ совхозой түрүү дүй дүр... кабинет хүдөөгэй ажал... дунда ехэ хүндэтэй суутай болонхой. Залуу мал үрэ ехэтэйгээр шахажа таргалуулха тухай кабинедэй үүсхэлээр совхозой бүхы отделениин үдэ хөөрэлдөөнүүдэй үнгэр...дэг тухай кабинедые даагша нүхэр **Павлов** зүблөөнэй трибунаhаа хөөрэhэн байна. Мал үрэ ехэтэйгээр шахажа таргалуулха хэрэгтэ манайда түрүүшээр этигэдэггүй байhан юм гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Зарим газарта «алтан үндэгэнүүдые» абадаг байгаа hаань, таанад «алтан мяха» абахат гэжэ наада баридаг хүнүүдшье бии байгша hэн. Зүгөөр бидэнэрэй дүй дүршэлөө согсолоод, тооложо үзэхэдэмнай, мал hайнаар шахахада шэгнүүрынь сүүдхэдээ дунда зэргээр килограмм үлүүтэйгээр нэмэдэг, эрэ буруугай дунда зэргын шэгнүүр хашарагай шэгнүүртэй тэн болодог байба. Тэрэнhээ хойшо маанадые наада харахаяа болинхой. Мүнөө 10 толгой бэшэ, харин 120 толгой эрэ хашараг буруунуудые шахажа байнабди. Кабинедэй дэргэдэ механизаторнуудта зорюулагдан эмхидхэгдэhэн эхин шатын экономическа hургуули хүдэлдэг. Кабинедтэ хүн хододоо олоороо суглардаг. Ноnирхожо байhан асуудалнуудта харюу лаб оложо шадахабди гэжэ найдангяар колхознигууд эндэ ерэдэг, шэнэ литература уншадаг. Хөөрэлдөө хэхэ материал олохын тулада агитаторнууд болон пропагандистнууд мүн лэ хододоо орожо байдаг. «Ши тарилгада бэлэн болоо гүш» гэhэн темээр аман үгын журнал hаяхан эмхидхэгдэhэн байгаа. Парторганизациин секретарь элидхэл хээ, эрхим механизаторнууд мүнөө жэлдэ өөрынгөө дүй дүршэл яажа хэрэглэхэ гэжэ байhан тухайгаа, ямар бэрхэшээлнүүдэй тохёолдодог тухай хөөрөө, энэ жэлэй хабарай тарилгые хайшан гээд эрхимээр эмхидхэхэб гэhэн хэдэ хэдэн hанамжануудые хэлээ.

Манай хэблэл болон радио хадаа коммунис байгуулалтын зорилгонуудые шиидхэлгэдэ олониитые элсүүлэн эмхидхэхэ хүсэтэ арга болоно. Үйлэдбэриин тодорхой хэрэгтэ радиогой сэхэ хабаадалсаха арганууд бологшо радиогоор хөөрэлдөөн, радио шалгалта, нүүдэл редакцинууд гэхэ мэтэ тухай Приморско хизаарай радиодамжуулгын болон телевидениин талаар комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр **Юрченко** хөөрэhэн байна. Жэшээлхэдэ, хабарай тарилгада хэр зэргээр бэлдэгдэжэ байhан тухай Приморско радио мартын 11-hээ 18 хүрэтэр хоёр дахин шалгалта эмхидхээ. Энэ шалгалтада партийно-гүрэнэй хиналтада туhалалсаха бүлэгүүд, механизаторнууд, хамта 1.200 шахуу хүн хабаадаа. Шалгалтын материалнууд совхозой нээмэл партийна суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна. Дутуу дундануудые зайсуулха яаралтай хэмжээнүүд абтаhан байгаа. Радиодамжуулгануудай ойлгосотой хэлэн дээрэ бэшэгдэhэн байха тухай үгэ хэлэгшэ хэдэн ажаглалтануудые хээ. Совет хүнүүдэй ажалай габьяа тухай эли тодоор, ойлгосотой hонороор хөөрэжэ үгэхэ хэрэгтэй гээд тэрэ хэлээ.

Ерээдүй тухай hанал бодолтойгоор

—Хүнүүдтэй үдэр бүхэндэ хүдэлмэри ябуулха гээшэ хүдэлмэриимнай гол удха болоно гэжэ манай үйлэдбэриин управлениин партийна комитет тоолоно,— гээд Буряадай АССР-эй Кабанскын үйлэдбэриин управлениин парткомой секретариин орлогшо нүхэр Лошкомоева хэлээ.

«Кабанский» совхоз 1963 ондо мяха абалгые нэгэ хахад шахуу дахин дээшэлүүлхэ. Энэнэй нилээд ехэ хубинь нугаhа үсхэбэрилhэнэй ашаар абтаха юм. «Байкальский» гэжэ нүгөөдэ совхознай hая болотор гээгдэнги ажахы байгаа. Ноүлэй гурбан hарын туршаа соо совхоздо, фермэнүүдтэ парткомой хүдэлмэрилэгшэдэй хододоо ябажа, hаалишан бүхэнтэй, малшан бүхэнтэй хөөрэлдэдэг болоhонhоонь хойшо хүдэлмэринь hайжаржа эхилээ. Энэнь үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдтэ hайнаар нүлөөлдэг болоhон байна.

Түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлхын түлөө тэмсэхэдээ, партком эрхим хонишод, шубуушад болон hаалишадта зорюулан бюллетеньнүүдые гаргадаг. Түрүү дүй дүршэлэй долоон hургуули хүдэлнэ. Экономическа конференцинүүд үнгэргэгдэдэг. Хүдөө ажахын эрдэм ухаа тайлбарилан дэлгэрүүлхэ кинолектори нээгдээ. Партиин шиидхэбэринүүд болон Н. С. Хрущевой хэлэhэн үгэнүүд соо тодорхойлогдоhон хэм хэмжээндэ хүрэтэр хүдөө ажахые түргэнөөр дэбжээхэ бодото арга боломжо бии гэжэ Буряад ороной ажалша малшад мэдэрдэг байна.

Холын Чукоткын түлөөлэгшэ партиин Чукотско окружкомой секретарь нүхэр **Айнавье** трибунын дэргэдэ ерэнэ.

Чукоткодо промышленность болон хүдөө ажахын хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байhан тухай тэрэ хөөрөө. Аляскадахи, Финляндидахи, Норвегидэхи орын хамтын тооhоо олон атар тарган hүрэг оронууд хахад аралай үргэн дэлгэр бэлшээринүүдтэ бэлшэжэ ябадаг. Тиимэhээ түбэй буусаhаа хэдэн зуун километр холо байдаг тундрада байдаг оро үсхэбэрилэгшэд болон ангуушадай дунда агитационно-ойлгууламжын, политическэ хүдэлмэри гол түлэб ябуулагдадаг байна. КПСС-эй XXII съездын материалнуудаар, КПСС-эй ЦК-гай пленумүүдэй шиидхэбэринүүдээр 9 мянган лекци уншагдаа. Нютаг зоной дундаhаа гараhан лекторнүүд олон боложо байнхай. Чукотско национальна округой ажахы бүхэндэ шахуу түрүү дүй дүршэлэй hургуулинууд байгуулагдаа. Оро үсхэбэрилэгшэдэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулхын тулада колхоз, совхоз бүхэндэ дүшэ шахуу «Улаан урсанууд» эмхидхэгдээд хүдэлжэ байдаг. Тэдээн бүхэндэ багша, фельдшер, киномеханик бии юм. Тэдэнэр ханын газетэнүүдые гаргадаг, оро үсхэбэрилэгшэдэй социалис мүрысөөн тухай бэшэдэг, магнитофонно лентэнүүд дээрэ бэшэгдэhэн түрүү малшадай хөөрөөнүүдые бүхы бригаданuудта шагнадаг байна. Олон улаан урсануудай зарим амжалта туйлабашье, культурно-ниитын, политическэ хүдэлмэри ябуулха талаар хэдэн олон жэлэй саада тээ бии болоhон энэ арга мүнөөнэй эрилтэнүүдые хангажа үшөө шаданагүй. Оро үсхэбэрилэгшэдые культурна, ажаhуудалай талаар хангаха комплексно бригаданuудые байгуулха саг тулажа ерээ. Энэ зорилгоор манай промышленностиин бүтээн гаргадаг ямаршье газарта hаадгүйгөөр ябадаг автомобильнуудые хэрэглэхэ шухала. Тиимэ машинанууд Чукоткодо бии болонхой, зүгөөр үшөөл дутамаг байна.

—Энэ хабар красноярскынхидта баясхаланта ушар болоо. Дэлхэй дээрэхи тон томо Красноярска ГЭС-ые баригшад мартын 25-да хүсэтэ Енисейе хаагаа. Энэ хадаа Енисейн гидробарилгашадай ехэ ажалай дүн болоно гэжэ Красноярска хүдөөгэй крайгүйсэдкомой культурын управлениин начальник нүхэр **Крикливый** хэлээ. Агуухэ мүрэнэй хүсэн манай хизаарые, тэрэнэй промышленность, хүдөө ажахы болон соёл культурын байгуулалтые шэнэдхэн хубилгаха. Красноярска таряашадай 1963 ондо абаhан ехэ уялганууд тухай, долоон жэлэй табадахи жэлэй ехэ түсэбүүдые дүүргэлгэдэ таряашадта соёл сурталай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй яажа туhалха байhан тухай үгэ хэлэгшэ хөөрөө.

Хүдөөгэй...
үзэл сурта...
барилагшад...
мые бодото...
лөө агитато...
шэ.

Үнгэргэгда...
гүнзэгы удх...
гуулалтын...
материалнуу...
шэ пропага...
риин гол ху...
Тувын АСС...
скэ районой...
хозой пропаг...
хэр **Монгуш**...
гөөр хөөрэhэ...

Хүдөөгэй б...
хэр **Велика**...
областиин Б...
гэгшын хэл...
харалтайгаар...

Ямар нэгэн...
рилхын ту...
оноохын урда...
партийна ко...
таторнуудай...
дэг гэжэ тэрэ...
нарнууд дээр...
мэргэжэлтэд...
рилэгшэд, п...
үгэ хэлэдэг...
совхозуудай...
ямар байhан...
дые танилсуу...
хые хүсэн түр...
хэ, хүдөө ажа...
партийна та...
гые нарижуу...
жээнүүдые х...
эй ЦК-гай П...
риалнуудые...
рэгтэ бидэ...
хандуулдаг...
лабинецуудай...
торнууд хэдэ...
гэргөө. Хүнү...
мэри ябуул...
най колхоз...
наа, түрүүшэ...
hү hаалга...
шад 1963 онд...
лис уялгану...

Мүнөөнэй э...
дөө нютагууд...
соёл суртал...
олон шухала...
хай политиче...
байшангые д...
росердова (...
парткомой се...
шо нүхэр **Кл**...
най область),...
директор нүх...
тайн хизаар),...
равлениин н...
Семенов (Ам...
парткомой се...
шо нүхэр **К**...
хизаар), сов...
нүхэр **Кузи**...
ласть), парт...
риин орлогшо...
(Томско обл...
нүхэр **Сокол**...
область), пар...
ретарь нүхэр...
область),...
нүхэр **Авери**...
область), пар...
риин орлогшо...
(Красноярска...
зой парторга...
тарь нүхэр **Н**...
дай АССР)...

Тингээд зү...
дүүргээ.

АЛТАЙН ХИЗААР. Барүүн Сибириин огородой эдеэнэй туршалгын станциин ургуулжа збаhан эрхим hайн үрэhэн үргэнөөр мэдээжэ болонхой. Арбан тонно нимэ үрэhэн Москвагай, Владимирска, Архангельска болон бусад областьнуудай совхозууд болон колхозуудта худалдагдаад байна. Бүри hаяын үе саг соо элдэб янзын үрэhэнэй үшөө мянга үлүүтэй посылканууд эльгээгдэхэ юм. Зураг дээрэ: эрхим шанартай үрэhэнэй складые даагша А. Фисенко (зүүн гарhаа), хүдэлмэрилэгшэ А. Божуха үрэhэнэй посылкануудые эльгээхэ бэлэдхэл хэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1963 оной мартын 31.

Горох hайнаар ургуулхын тула

I. Газараа зүбөөр шэлэхэ, үрэhэ hайнаар бэл...

Горох зүбөөр тарижа, hайнаар ургуулхын тула юу хэхэб гэhэн асуудалда мэргэжэлтэд А. Цепенко, Л. Шехина гэгшэд харюусана. Энэ ургамалые тариха газараа зүбөөр шэлэжэ олохо, үрэhыень бэлдэхэ тухай статья доро толилогдобо. Саашадаа тарилгын агротехникэ, ургаса харууhалга тухай бэшэгдэхэ.

Малай тэжээлые гансашье элбэг ехээр бэлэдхэгдэhээрнь тоолохо бэшэ, нэн түрүүн тэрэнэй ашаг шэмэ үгэсэ, шанарыень хаража, тэжээлэйнь единицээр сэгнэхэ гээшэ шухала байна бшуу. Илангаяа малай тэжээлдэ белок болон азот ехэтэй бодосууд гэхэ гү, али бүхыдөө, протеин гэжэ нэрлэгдэдэг зүйл элбэг байха ёhотой ха юм.

Эгээл тиимэ протеин гэдэгээр элбэг ургамалнууд сооhоо горох манай эндэхи эрхэ байдалда тон таарамжатай байhанаа харуулаа. Горох хаhа сагтань, зүбөөр тарижа шадаа hаа, ямаршье уларилтай жэлдэ эртэ эдеэшэжэ, үндэр баян ургаса үгэдэг байна. Энэ ургамал эрхим шанартай орооhо, шэмэтэй hолоомо ехээр үгэхэhөө гадна, мүн газарай хүрьhэ нилээд hайжаруулжа, hүүлдэнь орооhото ондоо ургамалнуудые тарихада таарамжатай болоно.

Республика дотор горохой тарилгын жэлhээ жэлдэ улам үргэдхэгдэжэ байhаниинь тон hайшаалтай. Жэшээлхэдэ, нёдондо колхоз, совхозуудта бүхыдөө 9000 гаран гектарта горох таригдаhан байбал, мүнөө жэлдэ хамта 23 мянга гаран гектарта тарихаар үрэhэ хүрэнгэ бэлэдхэгдэнхэй. Саашадаа пропашной ургамалнуудые бүри ехээр таридаг болохо зорилгын табигдаад байхада, колхоз, совхозуудта бүхы тарилгын 20 процентhээ бага бэшые горох эзэлхэ ёhотой.

Энээнтэй дашарамдуулан, мүнөө жэл ажахынуудта горох hайнаар тарижа, зүбөөр ургуулхын тула бэлэдхэлэй ямар хүдэлмэри хэхэ ёhотойб гэhэн хэдэн hанамжа хэлэхэ шухала болоно.

Нэн түрүүн үрэhэ хүрэнгэеэ hайнаар бэлдэхэ тухай тогтое. Манай эндэ гол түлэб «капитал», «торсдаг», «урожайный» гэжэ нютагжаhан сортын горох ехээр таригдадаг болонхой. Үнгэрэгшэ жэлдэ Кабанскын, Түнхэнэй, Захааминай сорт туршалгын участогуудта «торсдаг», «урожайный» сортын горох тариhан газарай гектар бүриhөө дунда зэргээр 20,4—22,7 центнер орооhон абтаа. Мүн «ДИМ», «читминский—39», «рамонский—77», «красноуфимский—70», «уладовский—208» гэхэ мэтэ сортын үрэhөөр тариhан газарhаа баhал муу бэшэ ургаса хуряагдаа.

Тиигэбэшье олонхи ажахынууд горохой бараг hайн ургаса ургуулhан аад, тэрэнээ хаhа сагтань зүбөөр хуряажа шадаагүй, гээлтэ хоролтодо оруулhан, орооhонойнгоо шанарые муудхааhан байна. Хориин үйлэдбэриин управлениин Яруунын, Чисаанын совхозуудта, Мухар-Шэбэрэй управлениин Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо горохой үрэhэн бүхэли үбэлдөө задагай тоог дээрэ обоолоотой хэбтэжэ, шанараа ехээр гээгээ.

Тиимэhээ мүнөө нэгэшье үдэр гээнгүй колхоз, совхоз бүхэндэ горохой үрэhэ тарилгын шанарта хүргэхэ, томо, жэжээрэнь илгаха, ургаха шадалыень шалгуулха, мууень hэлгүүлхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэрээ эрид түргэдхэхэ шухала. Тэрэниие хордожо бэлдэхэ тушаа эртэнhээ hаналаа табиха. Илангаяа хорхой шумуулhаа хамгаалхын тула үрэhыень гексахлоран хороор хорлохо-доо, центнер орооhондо 1 килограмм хоро сасаха зэргэтэй. Гранозан хоро хэрэглэхэдэ болохо.

Тарилгын урда тээ үшөө ямар асуудалда анхарал хандуулхаб гэхэдэ, таарамжатай зохид газарыень шэлэжэ олохо, hайнаар үтэгжүүлхэ, элдүүрилхэ хэрэгтэй.

Горох үрэжэлтэй hайн газарта тарибал, баян ургаса үгэдэг. Үнгэрэгшэ жэлэй дүй дүршэл дээрэhээ харахада, олонхи ажахынууд урда жэлдэнь кукуруза, хартаабха, шэниисэ тариhан, наг шэбхээр hайса үтэгжүүлэгдэhэн газарта энэ ургамалые таряад, баян ургаса абана. Жэшээнь, республика соогоо эгээл элбэг ургаса хуряаhан Кабанскын совхозой механизатор нүхэр Стремяковой бригадынхид урда жэлынь горох шэниисэ хоёрые холижо тариhан, фосфор, кали ехэтэй, хүнгэхэн, бага зэргэ шабарлиг хүрьhэтэй газарта энэ ургамал тариhан байгаа.

Горох дан үндэр, элhэлиг хүрьhэтэй газарта, мүн хэтэрхы хүндэ шииг нойтондо шабар шабха болодог хүрьhэтэй газарта муу ургадаг гээшэ.

Энээнэй үндэhэн газарта ехээр таража, ургадаг туладаа хүрьhэндэ бии байhан шэмэтэ бодосуудые бэедээ татана. Тиимэhээ урда жэлынь наг шэбхэ элбэг... руза гү, али... хартаабха т... рох ургуул... байна ха юм... риха газарта... ральна үтэг... лынь мүртэй... hан hаань, т... али хабар... ехээр гарга... той. Илангаа... жүүлгэдэ го... даг. Харин... гуулжа абах... үтэгжүүлгэ... гүй. Юуб гэх... гэдэ тэрэнэй... эдеэшэдэг.

Газараа н... сантиметр... лаад, хабар... хүрьhыень х... борнойгоор... руулха, шии... ха хэрэгтэй... хахалхадаа... элдүүрилжэ,... дэлхэ, нягт... Яахадааб г... хүрьhэтэй... нэгэ жэгдэ... хадаха, хүр... хоролтодо о...

Буряадай...
турша...
а...

Л. Ш...

...лай түсэб дүүргэгдэө

...мелькомбинадай коллектив долоон жэлэй ...түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ орол... ...продукци бүтээн гаргаха түрүүшын кварталай ...ёоонь гурба хоногоор урид, мартын 28-да

...дүүрэтэр даабариһаа гадуур 100 мянган тү... ...продукци бүтээн гаргахаар хараалагдаа. ...тэжээл бэлэдхэхэ заводой коллектив ...ябана. Кварталайнгаа түсэб бүри мартын ...түс заводойхид түсэбһөө гадуур ехэ продук... Мастернууд Рябушенко, Верхорубова гэгшэдэй ...хүдэлмэришэд эршэмтэй шангаар ажалла... ...нүхэд Черных, Красикова, «А» мельни... ...эмьевэй даадаг халаанууд социалис мүры... ...дүн туйлаа.

Ф. Оглоблин, *мелькомбинадай директор.*

...ЛЛИОН КУБОМЕТР

...һайндэр үдэр ...ртожо байна. ...ай промышлен... ...уудай хүдэлмэ... ...дэрэй хүндэ... ...эн социалис мү... ...сожо, ажалай ...тэйгээр һайн... ...зоригжонхой. ...мүрысөөнэй түрүү ...һан «Забайкал... ...ай модошод Эхэ ...нэ барилгануудта түрүүшын квар... мартын 29-дэ ...эжэ түсэбөөр ...нэгэ миллион ...н шэрэгдээ. ...Хүртэйн, Гор... ...айн леспромхо... ...д бүхы техни... ...эрэглэн, үйлэд... ...дүй дүршэл Үр... гэнөөр дэлгэрүүлэн, кварталайнгаа даалгабариһаа гадуур оло мянган кубометр модо шэрэбэ.

Долоон жэлэй табадахи жэл —1963 оной эхинһээ хойшо модо шэрэдэг автомашинануудай жолоодогшодой дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ Баргажанай леспромхозой Григорий Рысев, Шулуутайн—Алексей Тютрин гэгшэд онсо шалгарһан байна. Тэрэшэлэн Хандагатайн леспромхозой «замай залуурша» Алексей Павлович Кудряшовой хүтэлбэрилдэг бага комплексно бригада нэгэдэхи кварталда абаһан социалис уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэбэ. Тиигэжэ леспромхозойнгоо дээдэ складта 6 мянган кубометр модо бэлэдхээ.

Н. Платонов.

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз жэлэй эхинһээ хойшо үнеэдэйнгээ һү шэмэ дээшэлүүлжэ, гүрэндэ һү худалдаха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб холо үлүүлэн дүүргэнхэй. Һү ехээр һааха социалис мүрысөөндэ Хасууртайн отделениин һаалиин фермын хүдэлмэрилэгшэд түрүүлжэ ябана. Эндэхи һаалишад сүүдхэдөө үнеэн бүриһөө 8—10 литр һү жэгдэ һаана. Илангаяа дүй дүршэл ехэтэй һаалишан Анастасия Николаевна Воронцова түрүүлжэ ябана. Мүнөө энэ һаалишан үнеэн бүриһөө 500 гаран литр һү һаанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һаалишан А. ВОРОНЦОВА фермынгээ мал адуулагшад П. БАТЫШЕВ, П. ИГНАТЬЕВ гэгшэдтэй байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

СОВЕТ СУДНАНУУДТА БАНДИТ ЁҺООР ДОБТОЛГЫЕ БОЛЮУЛХА

США-гай правительствада эльгээгдэһэн ното

«Баку» гэдэг худалдаа наймаанай совет суднада бандит ёһоор добтолһонтой дашарамдуулан, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерство Москвада байдаг США-гай посольстводо энэ оной мартын 29-дэ иимэ удхатай ното эльгээгээ:

«Совет Социалис Республиканuудай Союзай гадаадын хэрэгүүдэй министерство Советскэ правительствын даабаряар иигэжэ мэдүүлнэ.

«Баку» гэдэг худалдаа наймаанай совет суднада энэ оной мартын 27-ной һүни зэбсэгжэһэн катер добтолһон байна. Энэ совет судна Кайбарьен гэдэг Кубын портдо саахар ашаатай тамаржа гарахаяа бэлдэжэ байгаа. Тиихэ үедэнь далай тээһээ бии болоһон катер добтолоо. Совет судные тэрэ буудажа гэмтээһэн, иигэжэ гарзада оруулһан байна бшуу.

Энэ оной мартын 17-до «Льгов» гэдэг совет теплоходто добтолһоной һүүлээр худалдаа наймаанай совет суднада харата муухайгаар баһал добтолго хэгдэбэ. Энэнь гэмтэ ёһоной шэнэ ааша болоно гээшэ. Кубын контрреволюционернүүдэй бүлэгүүд иимэ добтолго үүсхээ. Эдэ контрреволюционернүүд Америкын засагаархидай дэмжэлгээр, тэдэнэй үмөөрэлгэ доро харата муухай аашануудые гаргана.

Кубын арадта урбаһан бүлэгүүдтэ Америкын буу зэбсэгэй, суднануудай үгтөөгүй һаань, США-гай талаһаа бусад туһаламжын хүргэгдөөгүй һаань, эдэ харата муухай зорилготой этэгээдүүд гэмтэ ёһоной түсэбүүдээ бэелүүлжэ шадахагүй һэн. Энээн тухай США-гай правительствын анхаралаа табихые Советскэ правительство тэмдэглэһэн юм. Худалдаа наймаанай совет суднануудта добтолхо ябадал ямаршье шалтагаангүйгөөр тохёолдоһон ушар бэшэ. Харин эдэ аашануудынь уридшалан эмхидхэгдэһэн хорото хэрэг болоно. Америкын Холбоото Штадуудай газар дээрэ байдаг нэгэ тусхай центрһээ иимэ хорото аашанууд хүтэлбэрилэгдэн бэелүүлэгдэнэ. Иимэ байһаниинь маргахаар бэшэ. Эдэ бүлэг Кубын контрреволюционернүүдэй харата муухай аашанууд тухай США-гай правительство мэдэжэ байна ёһотой. Юуб гэхэдэ, эдэ хорото бүлэгүүд Америкын засагаархидай даабаряар, тэдэнэй дэмжэлгээр харата муухай хэрэгээ бэелүүлжэ байна гээд США-гай харюусалгатай тушаалтай хүнүүдэй хэһэн тусхайта мэдүүлгэнүүд соо нэгэнтэ бэшэ тодорхойлогдоһон юм. Кубын контрреволюционернүүдэй үлэгдэлнүүдэй удамаршад энээн тухай эндэ тэндэ үгэ хэлэдэг байна. Тиигэжэ эдэ удамаршад мартын 19-дэ Вашингтондо, мартын 27-до Майамида мэдүүлгэ хээ һэн. Маанадай бэелүүлжэ байһан хэрэгүүд тухай Америкын засагаархид мэдэнэ, тэдэнэр маанадта һаад тойбо ушаруулнагүй гээд эдэ удамаршад хэлэдэг байгаа. Кубын контрреволюционернүүдэй штаб-байраншье США-да байдаг.

Кубын контрреволюционернүүдэй добтолгонууд дээрмэшэдэй урдандаа далайда добтолдогые һэргээн һануулна, эдэ добтолгонууд Холбоото Штадуудай газар дээрэһээ хэгдэнэгүй гэжэ США-да мэдүүлэгдэдэг. Зүгөөр эдэ бандит ёһоной добтолгонууд хаанаһаа хэгдэнэб гээд асуугдаха ушартай болоно. Али Европоһоо добтолго хэгдэнэ гээшэ гү?

«Льгов» гэдэг теплоходые буудаһантай дашарамдуулан, Советскэ правительство мэдүүлгэ хээ һэн. Тэдэл бүлэгүүдэй худалдаа наймаанай совет суднада дахин добтолһон ушар юу тодорхойлноб гэхэдэ, Холбоото Штадуудай правительство иимэрхүү хойшолонтой хорото аашануудые болюулхын түлөө тусхай хэмжээнүүдые абаагүй. Гүрэнэй департаментын мартын 27-до хэһэн мэдүүлгые шэнжэлэн үзөөд байхадаа, Холбоото Штадууд иимэ хорото муухай аашануудые урдынхидаал шэнги һайшаан дэмжэдэг болоно бшуу. Гүрэнэй департаментын мартын 19-дэ хэһэн мэдүүлгэ соо хэлэгдэһэн шэнгил, энэшье мэдүүлгэ соонь хорото аашанууд огтолон буруушаагдаагүй. Харин Кубада хэгдэһэн иимэ «багахан добтолгонууд» аша үрэгүй байба гээд энэ мэдүүлгэ соонь дабтан хэлэгдэнэ.

США-гай правительствын иимэ хараа шугамынь Карибска далай шадарай райондохи байдалые хүсэдөөр һайжаруулгада туһа нэмэри болохогүй байна.

Тиимэ болохолоороо Кубын контрреволюционернүүдэй дээрмэшэн ёһоной аашануудай хойшолонгой түлөө США-гай правительство хүсэдөөр харюусаха болоно бшуу.

Советскэ правительство эдэ хорото аашануудые хараадаа абангүйгөөр үнгэргэжэ шадахагүй. Тиимэһээ Куба ошодог худалдаа наймаанай совет суднануудай аюулгүй ябахые хангаха тусхай хэмжээнүүдые абаха асуудал Советскэ правительство хаража үзэхэ баатай болоно.

«Баку» гэдэг худалдаа наймаанай совет суднада бандит ёһоор добтолгын хэгдэһэнтэй дашарамдуулан, энээниень сэхэ шууд буруушааһанаа Советскэ правительство США-гай правительствада мэдүүлнэ. Тиигээд иимэ хорото аашануудые саашадаа болюулхын түлөө бодото хэмжээнүүдые США-гай правительствын абаха тушаа Советскэ правительство эрилтэ табина. «Баку» гэдэг совет суднада хэгдэһэн гэмтэлэй гарзые бусааха тухай Советскэ правительство мүн лэ эрилтэ табина. Ямар хэмжээнэй гарзын хэгдэһэн тушаа элирүүлэн тодорхойлһоной һүүлээр США-гай правительствада мэдээсэгдэхэ байна.

Москва, 1963 оной мартын 29.

А. Жамбалдоржиев

...онгол басаган

...һэн даа: ху... ...ата уланнуудай ...бэгын һугаран ...үдхэн мүнгэн са... ...хатажа, һүнин... ...үүраар хорон ...һурша мэ... ...жэ, хонгёо аял... ...эршэгэнүүр наа... ...алдан, сэнхир ...айханиие дорь... ...байхадал гэгшэ ...жо, зуһаланайн... ...гэрэй араар ...гүйжэ, Жэб... ...элэтэй гор... ...ьгаяа хонхойл... ...аа сүршэн сүр... ...үүдые дүү... ...холо бэлшэн ...бшалан хаража ...дүтэ айлнуудшье ...наадаха үхибүү... ...дадаг, абынгаа ...йлда абааша гэ... ...һаа, дахасалдан, ...үү зүүн урда... ...долгиндо эльбүү... ...һалан, малайнь ...хирынь хараг... ...ошоходо һони... ...энь наранда ...жал һууха. Тэдэ ...Хаа яа эхынгээ ...нхиһээ асара, ...дэ гү, али за... ...гүй Нянгар гэжэ ...гаһатай нюу... ...улаад ошожо:

...абамни артель ...хиха гүт,—гэжэ ...шэндэ тонгойжо ...ндахадам, урда... ...шьеб хонхойжо, ...өө эрьелдүүлэн: ...—гээд хуурай, ...уудараа маанияа ...һэн. Арай гэжэ ...һөөргөө бусажа ...гаа үрхын нүхэ ...шахэдэ, тэрэнээ ...тарбаганай нүхэн

...нар нянгархан, ...харыш,—гэжэ ...удангүй дээ... ...гаар үнөөхил ...намайгаа гэ... ...байгаа һэн...

...хадаг һэреэгээ ...хүлидэг һураа ...лоод, Жэбхээһэ... ...жараахайнуу... ...өөдэлөөд, аяар ...саашa гара... ...өөшье һэреэгээ ...н тэндэ, ажым ...Хүбаан, уһа ...Сэнгындээ ошо... ...юм ха.

...—гэжэ би ган... ...айнгаа һэреэ ...аб. Иимэ хо... ...намда шэнэ ...һонирхолтой бэ... ...шаниинь үхи... ...гэжэ һанаха... ...хэеэ болижо, ...жэ, эгээл энэ ...тээшэ харайжа ...

...гэнэ һэн,—

...бэ би гайхабаб. ...—Монгол Бадын ...үбаб.

...юм гээбы,—гэжэ ...гээр, дура... ...Али мэдэхэгүй ...эжы хуул мэ...

...ажа ядабаб. ...матроскоё уйла... ...уулжа үмдөөд, ...шыхан сабхяа углабаб. Хабшаашье һаань мэдээшэгүй болоод:

— Хабшанагүй, — гэжэ эхэдээ хэлэбэб.

— Хабшана бэшэ гү? — гэжэ эхэм һэжэглэбэ.

— Үгы!

— Хүлөөл бү холгоо.

Гэрээ тойрожо ябаад гүйнэб, Нянгараа һүүлһээнь татажа ганганuулнаб. Тиихэ зуураа эжэлэнгүй зүүн урагшаа зэрэлгээн соо шэнгэшэһэн Сэнгэтэнэй зуһаланшье нюдэнэйнгөө уһа гаратарнь гэтэнэб. Хэн тэндэ ерэнхэй хаб даа, үхибүүд байгаа гээшэ ха гү? Үхибүүтэй айлшанай ерээ һаа, сэнгээ гээшэб. Шагай гү, али баабхай наадахаб. Жараахай агнахабди гэхэ мэтээр шэбшэнэб.

Талада гараад ябатарнь, Сэнгэтэнэй зүгһөө тооһон бурьялжа, үдхэн ногоон далайн дунда нэгэ сагаан далбага мэтэ самсатай хазаар моритой хүн бии болоходол гэбэ. Би урдаһаань угтаад гүйшэбэб. Эреэн таша сэсэгүүд найган гунхан эрьелдэжэ, жэргэмэлнүүд жэргэнэ, хоёр шэхэндэм һалхин шууяжа, нюдэдни эреэхэн уһаар халин дүүрэхэдэл гэнэ. Зүрхэмни һая завадиилуулһан ханымнай часыдал түргэ түргэн, абяатайгаар сохилбо.... Гүйнэб, тэнгэри, хүбэн үүлэд... гэнтэ эхэ, эсэгэтээ Сэнгындэ ошохоёо һанажархёод, зог татан зогсобоб. Үнөөхи моритой хүн улам дүтэлжэ ябаба... Моринойнь түрүүнай табарха, хүндөөр уухилхань эли болобо.

Сагаан самса һалхинда хиидэнэ... Хай, энэм басаган лэ, минии наһанай басаган лэ гэжэ танихадаа, абяагүй болошобоб. Адуушанай ута ташуур мэтэ, гүрэлөө ута хара гэзэгэнүүдынь намилзан хиидэнэ. Богонихон гар ташуур гартаа бариһан басаганай ниилэшэһэн үдхэн хара нидхэ дороһоо томонууд аад, ямаршьеб гайхангяар намайе шэртэһэн нюдэдтэйнь уулзахадаа, бишье гайхабаб. Жэмыгдэһэн, нэгэ бага зузаан шаг уралнуудынь, наранда шарлашаһан түхэреэн хасарнуудынь, бишыхан хамарынь лэ хаража үрдибэб. Тэрэ намайе тоогоогүй янзаар зайдан морёо улам нэшэн, алад гүйлгэжэ гарашаба. Халуун агаарта моринойнь «хх», «хх» гэхэ абяан, түрүүдайнь табараан, ташуурай эшхэрээн үлэшэбэ. Би хойноһоонь харан удаан удаан зогсоод, ямаршьеб урмаа таһарангяар гэр тээшээ алхалбаб. Гансал Нянгарни моритой энээхэн танигдаагүй басага хүсэн гараха гэһэндэл, хэлээ гаргаад даб гэһэн аад, тээ нэгэ хэды ябад гээд, үрхын нүхэ шэншэлээшэ болон гээгдэшэбэ... Ямархан харахан басаган гээшэб? Хаанаһаа энэ манай Уляабарай талада ерээ хаб. Али... Сэнгындэ ерэһэн айлшанай басаган гү? Теэд юундэ морёо байлгажа намтай ярилдабагүй, юундэ дээрэлхүүгээр хараа хаб,—гэһэн бодолнууд тархи сооһоом гаранагүй... Сагаан самсань һалхинда далбаганан хиидэһээр, далда орон, Уляабарай үбэрэй бургааһад соогуур шэнгэшэбэ. Юундэшьеб, энэ танигдаагүй омог басагантай наадаха, мори унаад хойноһоонь эрьюулшэхэ дурам гэнтэ аргагүйгөөр хүрэшэбэ. Тиихэдээ мори хазаарлаад унажа шадахагүй байһандаа юундэшьеб эшэдэһэм аргагүй хүрэжэ, һанаандаа абаяа зэмэлнэб: «Унуулхаб, унуулхаб»—гээд лэ, үнэн дээрээ ходо сүлөөм үгы, үгышье һаа,—зайдаар һуулгаад, гэшхэдэлээрнь ябуулдаг һэн. Ямар хүн гээшэб. Найматай, мүнөө жэл һургуулида орохо хүн аад, мори унаад хатаргажа шадахагүй ямар эшхэбтэр юм. Хэрбээ тугаарай басаганай, мори унажа шадаха гүш гээ һаа, яаха байгаа гээшэбиб. Эх, яндан лэ ахир хүн байнаб даа... хоймортоо дабшалжа һуугаад хатанхай.

Гэртээ ерэхэдэм, эсэгэм адуулгаһаа бусанхай, борсоор гаргаһан талхатай шүлээ һорохо зуураа, марли пулаадаараа хүлэршэһэн духаяа аршаад аршаад абана. Би юумэ дуугарангүй шэрээ дээрээ гараад хэбтэшэбэб. Мүнөө Сэнгындэ ошохошье, шэмэтэйхэн борсотой шүлэ халбагадахашье дурам үгы байба. Тугаарай басаганай гайхангяар шэртэһэн томо нюдэд, сагаан мориной сагаан дэлһэн, харахан гэзэгэ урдам харагдажал байба...

— Энэ, Баярта, яагаабши, шүлөө уугыш. Тархиш үбдөөгүй аабза, — гээд эжым шүлэ аягалба.

Би нюдөө аняад, аляаһанай һиинахые, үрхөөр ороһон хараасгайнуудай уурхай дээрээ пишаганалдахые шагнажа хэбтэбэб.

— Уухагүйб. Гэдэһэм үлдэнэгүй, —гэжэ бүдүүн хоолойгооршье һаа, зөөлэнөөр хэлэһэн абяан дуулдаба...

Юун басаган байгаа хаб. Хайшаа иимэ тооһо бурьюулан гүйлгөө гээшэб. Хэрбээ дахин уулзаа һаань, наадая гээ һаам, юун гэхэ хаб. Наадаха ха гү?

Эдеэлжэ дүүргээд:

— Зай, Баярта, Сэнгындэ ошолдохо гүш? Бидэ айлшанаар золгожо ерэхэмнай,—гэбэ эжым.

— Үгы.

— Юугээ сабхи, матроскоё үмдөө һэмши. Зай, тиигээ һаа, талаар ошонгүй, гэрээ һахяад байгаарай, зээ гү?

— Аһаа.

— Юун аһаа гээбши.

— Зай.

Тэрэ үдэр гэрһээ гарангүй, аляаһанай һиинаалдахые, хараасгайнуудай пишаганалдахые шагнажа бүхэли үдэр хэбтээ бэлэйб. Үдэшэлэн тээ эсэгэм ямаршьеб үлүү хүхюутэй, олоншье үгэтэй болонхой. Сэнгынхиһээ бусахадаа, намайгаа үнинэй тааладаггүй аад, гэнтэ хэдэ хэдэ таалаад — хүбүүм ехэ хүн болоо. Мүнөө намар һургуулида орохонь. Эрэ болоо—гэжэ хэлээд, унтаридаа ороод, эжымнишье намайгаа хашажа:

— Сэнгындэ аяар Монголһоо айлшад ерээл даа. Бэлэг сэлэг ехые асараа,— гэжэ шэбэнээд — басагатаяа ерээ. Шинии тухай аад, хаб харахан зохидхон лэ басаган байна һэн,— гэхэдэнь би үнөөхи үдэрэйнгөө елэн харахан үһэтэй, илдамхан шарайтай, хазаар моритой басага гэнтэ һанаандаа оруулжархёод:

— Эжы, өө эжы, монгол басаган гү? — гэжэ зүрхэлэн асуубаб.

— Тиимэ даа. Монгол басаган. Сэнгэтэнэйш ахатан аяар Монголдо байдаг ха юм. Тэндэл энэ басага үргэжэ абаа. Ёһоорхон лэ ажалша басаган болохол ха. Шумууһан гээшэнь,—гээд һанаа алдаба. Минии хажуугаар һалхин шэнгеэр ниидэн гараһан монгол басаган, тэрэнэй үдхэн нидхэ, хара ташуур гэзэгэ, түхэреэн хасар, ташуур бариһан бишыхан гарханууд тухай бодожо хэбтэтэрээ:

— Юун? Юун Бадаа хэлээбши. Монголшни холын саана юм гүбэ. Унта саашаа,— гээд намайгаа шангаар хана руу түлхижэрхёод, өөрөө буруу тээшээ хараад хурхиршахадань, үрхын забһараар арайхан бүрэлзөө мүшэнүүдтэй тэнгэриие би удаан шэртэжэ, хирэ хирэ һанаа алдан алдан хэбтээ һэм.

Монгол басаган... Хаанашьеб огто холо бэшэ, аяар холын саанахи Монголой моришо басаган эдэ мүшэдые нам шэнги хаража хэбтэнэ гэжэ һанахадаа, үргэһэм бүришье хүрэхээ болижо, газаа үнеэдэй үүгэнэлдэхые, хибэдэһээ хибэн уухилалдахые, сагаан нуурта бахануудай дууряалсахые, уурхай соогоо хараасгайнуудай бүдэхеэр шэбэнэлдэхые шагнажа, зунай богонихон һүниин үнгэртэр шахуу хэбтэшэбэб. Гэр соо һэрюу даагаад, тэнгэриин сайража эхилээд байхада, бүхөөр, халажа унташоо һэм...

Һэрин гэхэдэм, хон жэн байба. Үрхөөр харахадам — бүрэнхы. Яагаа эртэ һэришэбэ гээшэбиб гэжэ һанахын тэндэ хүндөөр, холоһоо хүнхинэн тэнгэри дуугараад, гэрэймнай дараанса ташуурдажархиһандал «пяс-пяс» гэшэбэ. Бороо орохонь ха. Тиигээд лэ тэнгэри бүрхэг байгаа ха юм гэжэ шэбшэһээр, хабшадаг сабхияа үмдөөд, матроскоё бэдэрхэдэм олдобогүй. Эхэм ханзадаа һөөргэнь хадагалжархёо. Уйладаһам хүрэбэ. Гүйжэ бодоод ханзынгаа хабхаг татахадам, нээгдэбэгүй. Яаха бэлэй гэжэ бодомжолноб. Хуушан хүүртигээ, үбдэгтөө халааһатай үмдэеэ һанабаб. Зуһаланаймнай дараансада бороогой дуһалнуудай түргэ түргэн буужал байхань соностоно. Үүдэ нээгээд харахадам, Сэнгэтэнэй зуһалан бороогой булангиртай сайбар боро хүшэгөөр далдалагдашанхай, юушье обёорбогүйб. Яалтайб?

Абам субаяа хэдэрэнхэй, адуулганда гараад ябаа ёһотой, теэд эжым хаана гээшэб. Ерээдүйдэнь Сэнгэтэн тээшэ гүйшэхэ юм байна. Ерээ һаа, хараахa, хорихо аабза гэжэ һананаб. Богоһо алхахым тэндэ бороо сухалдаһандал нойтон амяараа хайран, булангиртай минаануудаараа нюурым хайрагүй шабхуурдашаба. Һөөргөө гэр руугаа гүйжэ ерээд, дахин үүдэндээ зогсожо, сохиһон дуһалнуудай нэгэ жэгдэ дуу шагнан байнаб. Нянгарайнгаа гэрэй үбэртэ нойтон үһэеэ арай мэдэрэгдэмээр шэшэрүүлэн бохиишонхой хэбтэхые обёоржорхёод, нүхэртэй болоһондоо баясан. — Нянгар гэбэб.

Тэрэмни тархяашье үндылгэбэгүй.

— Нянгар! — гэжэ бури сухалтайгаар дуудабаб. Нянгар бодоод, бүхы бэеэ һэжэржэрхибэ.

— Нянгар, гүйлдэе, — гээд, Сэнгэтэнэй зуһаланай зүг барин гүйшэбэб. Гэдэргээ эрьелдэн Нянгараа харахадам, тэрэмни үнөөхи газартаа бүришье бохиишонхой хэбтэжэ байба. Агшан зуура урмаа таһаран, зүг татаашье һаа, тогтонгүй саашаа гүйжэ ябанаб. Бороогой сайбар хүндэ дуһалнууд хайрагүй шарбажал мэдэнэ. Теэд би бүхы бэеынгээ норожо хүйтэ даагаашье һаань, улам улам зориг орон гүйжэл мэдэбэб...

Сэнгэтэнэй зуһаланай үүдэ татахынгаа урда шиидэжэ ядаһандаа нэгэ бага байд гэбэб. Самсам бэедэм няалдашанхай, хүйтөөр хайрана, би далагад гээд абанаб. Гэр сооһоо гэнтэ утаанай үнэр гутаад, ямаршьеб шараһан юумэнэй хэншүү хамарыем сорьён байхыень илгаруулхадаа зориг орожо, үүдыень татаад, богоһодонь зогсошобоб.

— Баярта гүш? — гэһэн һүлэмхи абяан буланһаа дуулдахадань, Сэнгын эжы ха гэжэ тухайлаад:

— Тиимэб,— гэжэ шэшэргэнэһэн хоолойгоор харюусабаб.

— Наашаа гарыш һээ, энэ бороо соо юушье бэдэржэ ерээбши даа,— гэжэ шара һамган хэлээд, хамсыһаам татаад, ушаагай хажууда һуулгажархиба. Бороодо ороһон борбилоогой дальбараадал бохиишоод, шэшэрһэн зандаа һуубаб. Одоол тиихэдээ утаатай гал дээгүүр сэхэ нам руу гэтэшэһэн, ниилэшэһэн үдхэн нидхэтэй үсэгэлдэрэйнтөө һонюуша, мүнөө бага үһатай мэлмэлзэһэн нюдэдые харажархибаб. Уралнуудынь бага нээгдэнхэй байба. Би урдаһаань гэтэшоод һуутараа, эшэжэ уруугаа харашабаб. Мүнөө үсэгэлдэрэйхидөөл сагаан самсатай бэшэ, ногоон торгон тэрлигтэй байба. Гэзэгэнүүдыньшье хоёр мүрынгөө ара тээшэ жэгдээр һанжанхай.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха).

ХИЛЫН СААНАҺАА

Бразилиин парламентаринууд хорото аашада эсэргүүсэнэ

РИО-де-ЖАНЕЙРО, мартын 29. (ТАСС). Кубатай һаналаа нэгэдэлгын Латиин Америкын конгресс Рио-де-Жанейро городто үнгэргэхэ гээшэдэнь һаалта хэхэ зорилготойгоор Гуанабар Ласрда штадай губернатор хорото аашануудые гаргаба. Бразилиин национальна конгрессэй 43 депутат энэ аашыень буруушааба.

Конгрессэй зорилго хадаа хуби заяагаа өөһэдөө тодорхойлхо гэһэн Кубын арадай эрхые аршалан хамгаалха ёһотой гэжэ хэлэгдэһэн бэшэг парламентаринар республикын президент Гуларта барюулба.

Болохоёо байгаа энэ конгресс тушаа тэсэшэгүй ушар байдал тохёолдуулагдана, үнгэрхэдөө, полициин хэмжээ абахадаа хүрэнэ гээд бэшэг соо заагдана. Эгээл имэһээ конгресс үнгэргэхын тулада зохисотой эрхэ байдал байгуулхын тулада бидэнэр эрид шууд тэмсэнэбди.

Национальна конгрессэй депутадуудай палатын түрүүлэгшын орлогшо Сержио Магальяэс, депутадууд Леонел Бризола, Макс Да Коста Сантос, Нейва Морейра болон бусад бэшэгтэ гараа табина.

Конгресс нээгдэбэ

РИО-де-ЖАНЕЙРО, мартын 29. (ТАСС). Нитерой городто (Рио-де-Жанейрын штат) Латиин Америкын оронуудай Кубатай һаналаа нэгэдэлгын конгресс мүнөөдэр нээгдэбэ. Тус конгресс нээлгэндэ 3 мянга гаран хүн байлсаба. Эдэнэй дунда Латиин Америкын оронуудай делегадууд, тэрэшэлэн бүхы дэлхэйн оронуудһаа хэдэн зуун айлшад бии.

Баяшуул сухарина

ПАРИЖ, мартын 29. (ТАСС). Экономическа эрилтэнүүдээ хангуулхын түлөө Франциин ажалшадай тэмсэлэй улам шангадаха бүри баяшуул сухарижа эхилбэ. Оёдолой промышленностиин 200 мянган хүдэлмэришэд, Луара департаментын 55 мянган хүдэлмэришэд, Шер департаментын 40 мянган хүдэлмэришэд түлэгдэдэг амаралтаяа ута болгоо, салин хүлһэеэ дээшэлүүлээ. Мүн 80 мянган типографиин хүдэлмэришэд иимэрхүү амжалта туйлажа шадаа. Франциин ажалшадай тэмсэл үргэлжэлһөөр.

Асуанска үндэр хаалтын барилга дээрэ. Зураг дээрэ: монтажай механизмуудай талмай дээрэ кранууд суглуулагдажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Рауль Кастрын хандалга

ГАВАНА, мартын 29. (ТАСС). Кубын хубисхалша зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министр Рауль Кастрын хубисхалша зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд алба хаагшадта хандаһан хандалга «Верде Оливо» журналда толилбо. Кубада эсэргүүгээр хэжэ байһан Америкын империализмын мэхэ гохонуудые энээн соогоо элишэлэн харуулаад, һэримжэтэй байхые уряалба.

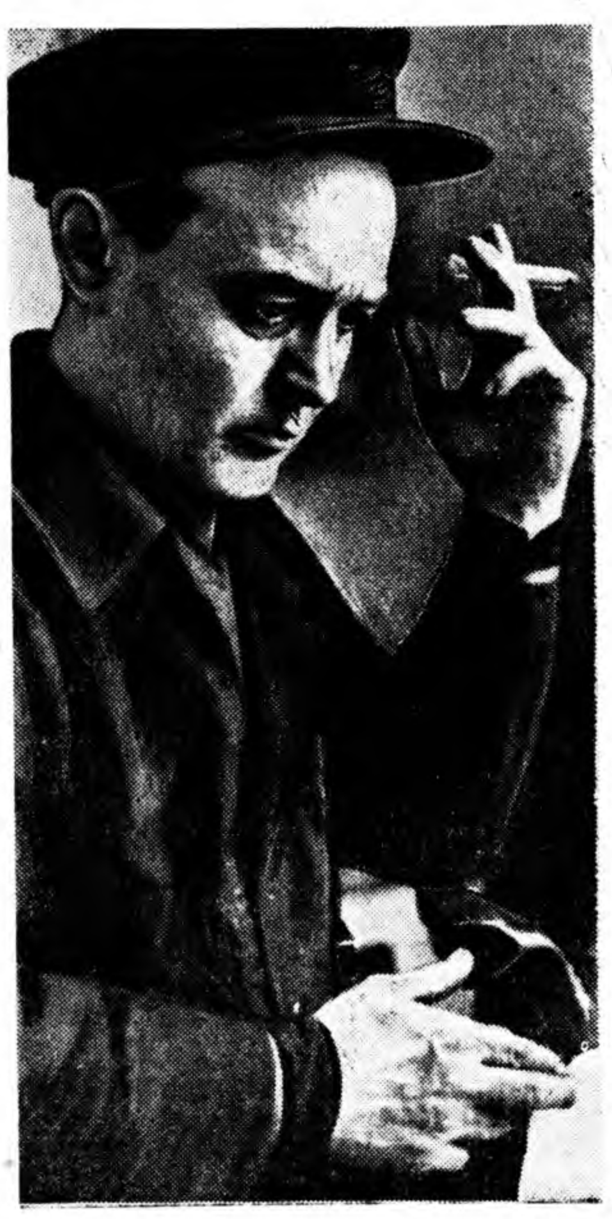
Америкын империалистнууд ба тэдээнэй удамаршад ба тухирдаһанууд бэшэ, харин Куба зарим нэгэ оронуудта добтолон орохоор бэлэдхэжэ байна гэһэн һураг суу Латиин Америкэдэ дэлгэрүүлхэ һанаатай ха гээд энэ хандалга соонь тэмдэглэгдэнэ. Иигэжэ Кубада эсэргүү гэмтэ муухай хэрэг үйлээ сагааруулхые хүсэнэ.

Кубын газар дээрэһээ «Никарагуада добтолхо» бэлэдхэл хэгдэжэ байһаншуугаар харуулха хүсэлэнтэйгөөр США-гай гүрэнэй департамент центральна тагнуулай управлениин агент Честер Лакайо гэгшые Куба эльгээһэн тушаа Рауль Кастро һануулба. Энэ мэхэтэ ааша хадаа хүршэ оронуудтаа Кубын зүгһөө «сэрэгэй аюул» тохёолдуулжа байһыень харуулха юм һэн ха. Хёрхо һэримжэтэй байһанай ашаар лэ энэ үзэгдөө дуулдаагүй муухай ааша элирүүлэгдэһэн юм гэжэ Рауль Кастро харуулба.

Революци гээшэ ондоо оронуудта зөөлгэгдэдэггүй юм гээд Рауль Кастро тэмдэглэбэ. Америкын империалистнууд, тэдэнэй туһамаршадай шууядагай ёһоор Кубаһаа хэгдэһэн экспедицеэр бэшэ, харин Латиин Америкын арадуудай өөһэдынь эрид шууд эрэлхэг баатар тэмсэлэй ашаар лэ арад зониинь сүлөөлэгдэхэ бшуу.

Элдэб һонин ● Һүүлэй мэдээсэл

Уралан нарижуулагшадай хэрэг үйлэ

Түмэр замай зүдхэхы хүсэн болохо паровозуудые тепловозуудаар һэлгэхэ шухала удхатай хэрэгэй манай эндэ бэелүүлэгдэжэ эхилһэн сагһаа хойшо уралан нарижуулагшадай оюун бодол, сэдьхэл хадаа хайшан гээл һаа тепловозуудые саг дарыдань, һайнаар заһабарилха үндэһэ һуури бии болгохоб гэһэн асуудалда хабаадуулагдаа бэлэй. Энэ зорилго бэелүүлхэ талаар үйлэдбэридэ шэнэ һай һайн юумэнүүдые нэбтэрүүлхэ хэрэг эрхилхэ оюун бэлигтэнэй тусхай группануудые байгуулһан ябадал өөрыгөө гүйсэд харюулжа шадаа.

Үнгэрһэн жэлдэ уралан нарижуулагшадай, ухаалан зохёогшодой хэһэн хүдэлмэриин дүн Улаан-Үдэ станциин локомотивай деподо согсологдобо. 1962 ондо тэдэнэй оруулһан 150 гаран дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 30 гара мянган түхэригэй мүнгэн зөөри алмагдаба. Жэшээнь, тепловозой цехэй инженер нүхэр Р. Кучуменко, слесарьнүүд нүхэд Э. Овчинников, Ю. Цымбалюк гэгшэдһээ бүридэһэн группа юһэн дурадхал оруулжа, тэдэнээ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ.

Шухала түрүү онол аргануудые ухаалан зохёожо, зарим зүйлнүүдые уралан нарижуулжа, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар депогой туршалга хэдэг бригадын гэшүүн техник-механик Леонид Петрович Котлицкий бүришье аша үрэтэйгөөр ажаллана. Тэрэ мүнөө үедэ тепловозой дизелиин эрьелтын тоое шалгажа байха стенд ухаалан зохёожо байна.

Зураг дээрэ: ухаалан зохёогшо техник-механик Л. П. Котлицкий.

Ф. Сорокиной

фототекст.

Талаантайшуул

Республикымнай ниислэл—Улаан-Үдэ хотын түбэй нөөсэлгын кассада хүн зон хэзээ хэзээнэйхиһээ олон. Ушарынь хэлэхэдэ, эдэнэрэймнай ехэнхидынь тээсгэнэй болоһон лотерейн биледүүдэй тираж шалгагшад.

Ханада үлгөөтэй байһан таблицада биледээ шалгагшадай шэг шарайда баярай тэмдэг үзэгдэнэ. Тухайлхада үнэтэй сэнтэй юумэ тудаа хэбэртэй.

— Энэмни зүб гү, али бэшэ гү. Хаража үзыт?—гээд нэгэ залуухан басаган биледээ һарбайна.

— Зүб даа, зүб. Пианино тудаад байна ха юм, — гэжэ саадахи шалгагшань харюусана.

Иимэ бэлэг абагшад тус нөөсэлгын кассада үдэр бүри ерэжэл, ерэжэл байдаг. Байгша ондо гаргагдаһан лотерейн биледүүдэй түрүүшын шүүбэридэ хэдэн арбаад мянганай үнэтэй сэнтэй гэрэй хэрэгсэлнүүд тудаһан байна.

— Шүүбэриин гараһан түрүүшын үдэрһөө манай касса городойнгоо ажалшадай биледүүдтэ тудаһан хубсаһа хунар угаадаг долоон машина, арба нэгэн холодильник, оёдолой долоон машина, гоё һайхан угалзатай 21 коверой шүүбэри болон бусад хэрэгсэлнүүдые үгөөд байнабди. Шүүбэри абагшадай дундаһаа—Уласхоорондын эхэнэрнүүдэй үдэртэ Е. К. Кривогорницина, А. П. Кореневская гэгшэд эгээл һайн бэлэгэй дээжэдэ хүртэһэн юм, —гэжэ тус кассые даагша А. Н. Половников омогорхоно.

Биледээ шалгажа үрдеэгүйшүүл һүүлэй үедэ кассада бүри олooроо ерэжэ, өөһэдынгөө талаан туршана. Олзотойшуулынь баяр дээрээ баяр нэмэжэ, ээлжээтэ шүүбэридэ наадаха эрхэ олохын түлөө апрель һарада болохо шүүбэриин биледүүдые олоор худалдажа абана.

Хуудам хабар

(Фенологой тэмдэглэл)

Апрель. Хабар улам урагшаа дабшажа, урин дулаанай ами орожо үргэлжэлһөөр. Апрель мартда орходоо 10—12 градус дулаан байдаг. Республикын ехэнхи газар дайда дээрэ һарын дунда зэргын уларил 0 градус дабажа, саашадаа бүри дээшэлжэ эхилхэ. Зарим үедэ хүйтэршэдэг. Тиихэдээ һүниин сагта 20—28 градус хүрэтэр, хойто аймагуудта үбэлэйхиһөөшье дутуугүй хүйтэн—32 градус хүрэшэдэг байха юм. Гэбэшье, наашалжа байһан саг өөрынхиеэ абажа, дулаарһаар лэ байха. Үдэр улам ута болoжо, наранай элшэ бүри хурсаар шараха. Апрелиин тэн багаар үдэрэй ута 14 час болохо байна. 3—8 миллиметр хэмжээтэйгээр шара саһан, бороо заримдаа орожо болодог. Зарим үедэ хуурай, хүйтэн һалхин хүсэтэйгөөр үлеэдэг байна. Тиимэ жэлнүүдтэ (1952, 1954, 1957 онуудта) хабарай тиимэ хорон һалхин арбаад үдэр соо үргэлжэлшэдэг байһан юм.

Уларил үдэр ерэхэ тума улам уяржа, байгаалиин шэнжэ хараа байса хубилха. Гүн хүбшэ, ой тайгаар саһан хэбтэһээр байха. Гэбэшье дулаанай аминда шэмээлэн хайлаһаар барагдаха. Гол горходто халиһан тошон, саһанай уһан һаба дүүрэн үерлэн урдаха.

Гол горхон шадарай шугы бургааһан гүлгэлэн һалбарха. Нуга тохой, наруули дулаан газарнуудаар ногоон бултайдаг. Тиигэһээр байтар Байгалаймнай үмэнэ баранһаа түрүүн ургадаг ургы сэсэг һалбарха. Һалбаран ургаһан тэрэ сэсэг уула хадын энгэр майла, тала дайдые бүрхөөн дэлхэйн шэмэг болодог. Тиигэжэ «хуудам хабар» үнгэржэ, хабарай хоёрдохи үе ерэхэ байна. Шугы бургааһанай гүлгэн һалбарбашье набша намаань үшөө задархагүй. Тэрэ үедэ аляаһа батаганаан гаража эхилдэг.

Апрель һарада гол горходой мүльһэн шоморжо, сэнхир хүхэ сэлгеэ уһаараа долги татуулан мэлмэрхэ.

Хура шубуун наадаха. Боро гүрөөһэн хярын орой, энгэр майлада гаража, ургы ногоо шэмхэлхэ.

Алтан шара үнгэтэй набтуул болон бусад сэсэг һалбаржа, газар дайдые шэмэглэхэ.

Дулаан орондо үбэлжэдэг галуун, нугаһан, хун, хайлгана, гургалдай болон бусад шубууд үзэгдэхэ юм.

Эшээнэй амитад эшээнһээ гараха. Энэ үедэ Байгал дээрэ хаб загаһа агнаха хаһа эхилдэг байха юм.

Һарын һүүлээр алгана, ялаагана загаһад түрһеэ хаядаг. Сэлэнгэ мүрэндэ тула загаһан ородог.

Апрелиин һүүлээр ногоон ургажа эхилхэ. Энэ үедэ хабарай тарилга тулэг дундаа ябуулагдаха байна.

Ин. Котов.

Эрдэмтын болокнодһоо...

ҺАРЬҺАН ЭРБЭЭХЭЙ

Һарьһан эрбээхэй хадаа имагтал һүнииндөө ниидэдэг амитан гэжэ мэдээжэ. Зүгөөр ниидэжэ ябаха үедөө тэрэ ямаршье юумэ дайрадаггүй, бургааһа, һөөгэйшье набша намаа, һалаа соогуур тордиһогүй ниидэжэ ябадаг шуу. Һарьһан эрбээхэй ниидэжэ ябахадаа частота ехэтэй онсо нарин абяа гаргажа ябадаг. Тэрэ абяанай сохисын хубилалтаар жолоодуулан ниидэдэг болоно. Сагаан юумэһээ һаргаад, тэрээндэ эрьелдэдэг гэжэ хэлсэдэг ушар буруу гээшэ. Һарьһан эрбээхэй жэжэхэн батагана шумуулаар амидардаг, ашатай амитанда тоологдодог.

МЭРЭГШЭДЭЙ ҮҮДЭН ШҮДЭН

Шандаган, тарбаган, үхэр хулганаан болон бусад юумэ мэрэжэ эдидэг амитадай үүдэн шүдэнүүд бүхэли наһан соонь ургажа ябадаг юм. Хэрбээ юумэ мэрэдэггүй байгаа һаань, тэдэ амитадай үүдэн шүдэнүүд хониной эбэр шэнгеэр хотиролдожо, бэтирэлдэжэ байгаад ургаха зуураа, заанай һоёодол газаашаа бултайшаха зэргэтэй.

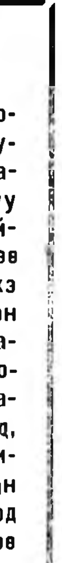
ХЁРХО, ҺОНОР, МАРТАХАГҮЙ

Шубуун гээшэ айхабтар хёрхо, тон һонор, үзэһэн ушараа огто мартахагүй жэгүүртэн мүн болоно. Теэд эгээл бишыхан шубуудай нэгэн хараасгай болбол манай эндэ зуһаад, Африка руу үбэлжэхөө ниидэдэг. Зүгөөр хойто жэлынь эрхэ бэшэ өөрынгөө хуушан уурхайе олоод лэ ерэхэ байха. Нэгэтэ эрдэмтэд Номгон онеанай нэгэ олтирогһоо чайкануудые баряад, тэрэнээ пароходойнгоо трюм соо хаажа ябаһанаа, хэдэн мянган модо гаталаад, тэдэнээ океан дээрэ табижархиһан гэхэ. Теэд тэдэнэр анхан ажамидаржа байһан газараа олоод лэ ерэһэн байгаа бшуу. Мүнөө болоторoo шубууд хайшан гээд «харгы замаа» зүбөөр тодорхойлдог, заашье төөридэггүй байһыень эрдэм ухаан хүсэд элирүүлжэ шадаагүй байһаар.

ЗАГАҺАША ШУБУУН

Ехэнүүд гол мүрэнүүд гү, али нуур дээгүүр хоёр далинь метр боломоор томо шубуунай элин ниидэжэ ябахань харагдадаг. Тиигэжэ ябатараа гэнтэ даляа хумин, шууяса уһа руу шунгашадаг байха. Уданшьегүй уһан сооһоо һабартаа загаһа бажуунхай гаража ерээд, хабсагайн шулуун дээрэ гү, али модоной гэшүүһэн дээрэ һуугаад, олзоёо «зооголжо» ородог шуу. Зарим ушарта энэ шубуун тулада, томо сурхайда добтолон аһашадаг хаш. Теэд тиимэ томон загаһа даажа огторгойдо гарахань бэрхэтэй болoжо, өөрөө загаһанайнгаа нюрга бажууһан зангаараа уһан соогоо хосорхо баатай болодог. Нюргандаа шубуунай һабартай сурхай болон тула, загаһашадай гарта ородог ушар дайралдадаг юм. Энэмнай скопа гэжэ нэрэтэй загаһаша шубуун болоно.

М. Бакутин,
биологическа эрдэмэй кандидат.

Республикын... дые «хара алта... озерск хотодо... өөрөө зуража... ша Степан Ива... юм. Уран зура... тэндэхи хүдэлм... гуудые ядабари... раад бэлэглэжэ...

Уран зурагууд... түрүүшүүл Ма... нуурһэ малтада... нист Николай Х... тер Ли Сю гэгш... бии. Залуу энэ... өөрынгөө гарай... хурсые туршан... хан зурагуудые... гаа ажалшадые... нүүдтэ нүхэр П... ратай багша Вл... нэй портрет зур... таряашанай айл... яһала шадабари... гоёор зуража д... раг дээрэ: С. И... Гусиноозерскын... тер Ли Сю ажа...

Ф. Мор...

Улаан-Үдын... риин мэдээсэл... дэр республика... гэ үүлэтэй ба... болохогүй. Ула... лөөгүүр 10—1... үдэртөө 1—3... хоор багсаагда...

Апрелиин 1-... публика дотор... саһан орохогүй... һулашагаар һа... хойто аймагууд... төө гурбан гра... градус хүрэтэр... аймагуудта һү... дүс хүйтэн, үд... дулаан байхаар...

Амаралтынгаа үедэ

Һурагшадай хабарай амаралта эхилжэ, хүүгэд хүхюутэй, зугаатай. Хараһан лэ газарта тэдэнэр хамтаараа ябажа, һонирхоһон юумэеэ харанад.

Республикын хүүгэдэй экскурсионно-туристнарай станци хото болон хүдөө нютагуудһаа ерэһэн һурагшадые республикынгаа ниислэл Улаан-Үдэ хотын үзэсхэлэнтэ газарнуудаар ябуулжа харуулха горитойхон хүдэлмэри эмхидхэнэ. Амаралтын энэ үе соо 400 шахуу һурагшад экскурсяар ябажа, зорилго хүсэлөө бэелүүлһэн байна. Мүнөө амаралтын үдэрнүүдтэ Улаан-Үдын хүдөөгэй район, Мухар-Шэбэр, Түнхэн, Хори, Кабанск, Хяагта, Галуута-Нуурһаа, мүн хүршэ Шэтын областьһоо хэдэн зуун һурагшад Улаан-Үдэ ерээд, эндэхи завод, фабрика, музей, кино, театрнуудаар, хотын түүхэтэ газарнуудаар ябажа байна. Тэрэшэлэн республикымнай хэдэн һургуулинуудай 60 гаран һурагшад аяншалхаяа Эрхүү ошоо.

Үдын даамба дээрэ...

—Тээ тэрэ хүүргын саанахи үндэр добо харана гүт,—гээд, экскурсовод һурагшад тээшэ харин заана,—анха тэрэ добын оройдо манай хотын һуури табигдажа эхилһэн байгаа. Тэрэ гэһээр хотымнай 300 жэл болоһонойнь ой ойротожо байна. Тэндэ Үдын зэмсээ гэжэ гэр табигдаад, удаань острог тогтоһон юм. Саашань Улаан-Үдэ хотынгоо түүхэ тухай хөөрэжэ гарана. Илангаяа совет засагай жэлнүүдтэ хотымнай экономико болон соёл культурын хүгжэһэн хүгжэлтэ ехэ һонирхолтой. Эндэһээ Улаан-Үдэдэ хэгдэһэн һурагшадай экскурсионно аяншалга эхилнэ.

Һурагшад хотын түүхэтэ газарнуудаар ябажа экскурсияа үргэлжэлүүлнэ. Үдын урда бэе гарахатай зэргэ харгын баруун талада табяатай элитэ ехэ революционер И. В. Бабушкинай хүшөөгэй дэргэдэ һурагшад ошоод, дурасхаалай ёһолол үгэнэ. Революциин талмай дээрэ гарахадаа, Дээдэ-Үдын большевигүүдэй организацие толгойлогшо В. М. Серовой, Шульцын нэрэмжэтэ гудамжада ошоходоо 1906 ондо саазалагдаһан табан революционернүүдэй, мүн 1920 оной март һарада Дээдэ-Үдые эзэлхын түлөө байлдаанда ами наһаяа алдаһан сэрэгшэдэй хүшөөнүүдэй дэргэдэ, тэрэшэлэн революциин түүхэдэ ороһон гэрнүүдэй хажууда ошожо, үбгэн абанарайнгаа домог дурасхаал мүнхэлнэд.

Оперо болон балетэй театрта ороошод «Хун шубуута нуур» гэһэн балет, «Цыганский барон» гэһэн оперетгэ харабад. Хотын кинотеатрнуудта ороходоошье харагүй шэнэ картинануудаа үзэнэд.

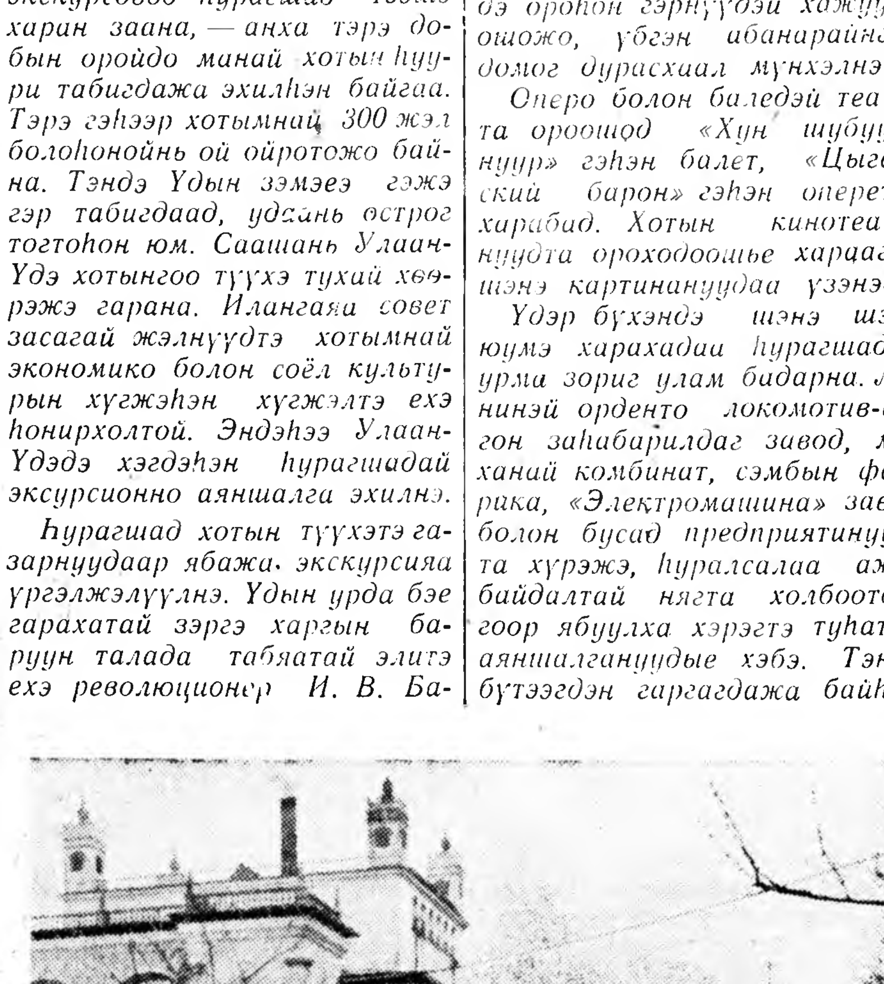
Үдэр бүхэндэ шэнэ юумэ харахадаа һурагшад урма зориг улам бадарна. Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилдаг завод, мяханай комбинат, сэмбын фабрика, «Электромашина» завод болон бусад предприятинуудта хүрэжэ, һуралсалаа ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулха хэрэгтэ туһатай аяншалгануудые хэбэ. Тэндэ бүтээгдэн гаргагдажа байһан продуктнуудые хаража, тон ехээр һонирхоо.

Хизаар ороноо шэнжэлэлгын республиканска музейн таһагуудта таһалгаряагүйгөөр һурагшад үдэр бүхэндэ субана.

Һурагшадай хабарай амаралтын үедэ манай хүршэ областиин һурагшад республикымнай ниислэлтэй танилсана. Петровско Заводой 11 жэлэй 3-дахи һургуулиин һурагшадай отрядтай туристнарай станцида уулзабабди. Тэрэ отрядай хүтэлбэрилэгшэ Нэля Федоровна Колесникова иигэжэ хөөрэнэ:

—Һургуулиимнай энэ класс һуралсалаараа эрхим сэгнэлтэтэй. Классай һурагшад эрхим спортсменүүд, ниитын ажалда эдэбхитэй хабаадагшад. Манай һургуули тэндэхи металлургын заводой баазова һургуули болоно. Тиимэһээ һурагшаднай бултадаа электригүүд, токарьнууд, слесарьнууд. Зарим басагаднай малярнууд—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Н. Цыбенов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Петропавловскын 11 жэлэй һургуулини (Зэдэ) 8-дахи классай һурагшад хабарай амаралтын үедэ Улаан-Үдэдэ.
А. МАНТАЕВАЙ фото.

Эрхүүгэйхид түрүүлжэ ябана

Мүрысөөнэй гурбадахи наадаанай эхилхэдэ бүри шанга тулалдаан болоо. Юуб гэхэдэ, түрүү һуури эзэлхээр наадажа эхилһэн табан командануудай дундаһаа Эрхүүгэй, Красноярай, Буряадай хүдөө ажахын институдуудай шатаршад ана мана тулалдажа байна.

Красноярай шатаршан Филиппенкова Эрхүүгэй мединститудай дүрбэдэхи курсын студентка Муравьевагай урдаһаа шанга доботолго хэжэ, шухала очко командадаа асараа. Нүгөөдэ шатаршадынь — Забродин Маракушкин, Могильников Тюньков гэгшэд тэнсэһэн, Трейбиц Шагеевые шүүһэн байна. Шатаршад Стрижнев—Гарань, Лапин—Дым гэгшэдэй парти хойшолуулагдажа, 2:2 тоотойгоор наадан дүүрээ.

Энэ үдэр Буряадай хүдөө ажахын институдай команда Алтайн политехническэ институдай шатаршадтай наадаа.

Республикын шатаршан Лубсама Гармаева Яковук гэгшые бэлэхэнээр шүүжэрхёо. Мүн мастерта кандидат Сумкин Румянцевые, Румянцев (дүү хүбүүниинь) Мункоевые шүүгээ. Шатаршад Сампилов—Суханов, Данчинов—Попов, Мамилов—Шварц гэгшэдэй наадан хойшолуулагданхай.

Гурбан уулзалгын удаа 10,5 очкотой Эрхүүгэй шатаршад түрүүлжэ ябана.

А. Игумнов.

Дүрэ буляалдаан

Буряадай хүдөө ажахын институдай спортын зал соо дүрэ буляалдаагаар һургуулиин түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөн үнгэргэгдөө. Барилдаанда 30 гаран бүхэшүүл хабаадалсаба.

Хүнгэн бэетэйшүүлэй дундаһаа спортивна нэгэдэхи разрядай барилдаашан Саян Шохонов шадамар бэрхээр туласалдажа, түрүү һуури эзэлбэ.

Дунда бэетэй бүхэшүүлэй дундаһаа ковер дээрэ Сергей Балдынов Леонид Бадуев хоёр гараа. Эдэ хоёр ана мана болoлдоод, арга мэхэтэй, шамбай солбон байһаараа 5-дахи курсын студент Бадуев нүгөөдэеэ диилээ. Тиигэжэ түрүү һуурида гараа. Тиихэдэ хүндэ бэетэйшүүлэй дундаһаа Митупов илаа.

Үнгэргэгдэһэн энэ мүрысөөнэй дүн дээрэһээ харахада институдай дэргэдэхи барилдаанай секци хүдэлмэреэ дутамагаар эмхидхээ гэжэ хэлэхэдэ алдуу болохогүй. Барилдаашад техникын талаар арга дүрэ багатай байһаар. Саашадаа энэ дутагдалаа хараада абажа, удаадахи мүрысөөнүүдтэ бүри ехэ амжалтануудтай ерэхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

В. Сыренов.

Загарай нютагта

ОРОЛДОСС ЕХЭТЭИГЭЭР АЖАЛЛАНА

Модо хюрөөдэхэ болон тэрэнээ тушааха гүрэнэй жэлэй түсэб болзорһоонь урид, декабриин табанда—Советскэ Конституциин үдэр хүрэтэр сүм дүүргэхэ, түсэбһөө гадуур 2 мянган кубометр модо хюрөөдэхэ гэһэн социалис уялга энэ жэлэй эхеэр модоной комбинадай модо хюрөөдэлгын цехэй коллектив абаһан юм.

Мүнөө тус цехэй модо хюрөөдэгшэд абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө хүсэ шадалаа элсүүлжэ, нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые 5 хоногоор уридшалан дүүргэһэн байна.

Модо хюрөөдэгшэд мүнөө үедэ хоёрдохи кварталайнгаа түсэбөөр хүдэлжэ байнхай, харин Семен Иванович Заиграевай бригада энэ оной 4-дэхи кварталай түсэбэй ёһоор ажаллана. Бригадын гэшүүд Николай Фролов, Геннадий Беломестнов, Степан Федоров, Владимир Любецкий болон бусад хүдэлмэришэд халаанайнгаа даабариие нэгэ хахад дахинаар үлүүлэн дүүргэжэ, бултанда һайн һайхан үльгэр жэшээ харуулна.

ХОДОДОО ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

Шэнэ Бэрээнэй механическа заводой цехүүд хоорондо жэлэйнгээ түсэбые уридшалан дүүргэхын түлөө социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ мүрысөөндэ механическа цехэй ажалшад түрүүлжэ ябана. Тэдэнэр һара бүриингөө даабариие 1?0—110 гаран процент хүрэтэр дүүргэнэ. Тус цехэй түрүү мастернууд Егор Заиграев, Иван Шитин, Алексей Жерлов гэгшэд үдэр бүриингөө даабариие ходо үлүүлэн дүүргэжэ. Һайн шанартай продукци гаргана.

БАРИЛГА ҮРГЭДЭНЭ

—Һүүлшын 2—3 жэлэй турша соо нилээдхэн олон байрын шэнэ гэрнүүд баригданхай. Жэл ерэхэ тума энэ хэрэгтэ гүрэнэй зүгһөө мүнгэн зөөри улам ехээр һомологдоно. Өөһэдынгөө ажалай нөөсөөр хүдэлмэришэд, алба хаагшад баһал шэнэ гэрнүүдые барина,—гээд сельсоведэй түрүүлэгшэ Иннокентий Яковлевич Тютрин хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье Загарай тосхон жэл үнгэрхэ бүри болбосон түхэлтэй болоно. Хоёр, дүрбэн байратай томо, залгалаа гэрнүүд үйлсөөр жэрылдэнэ. 1962 ондо мянгаад дүрбэлжэн метр талмайтай байрын шэнэ гэрнүүд ашаглалгада үгтэнхэй. Нёдондоной баригдажа эхилһэн дүрбэн байратай 5 гэр һаяар ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана.

В. Жигжитов.

КОТАКЕЛЬ НУУР Д...

Байгал далайн зүүн эрье шадар, Түр... нуудай адагай хоорондо, Улаан Бургааһ... хормойдо Котакель нуур оршоно. Энэ ха... мнай томохон олзоборитой нуурнуудай... Байгал шадарай загаһашад мүльһэн д... барижа байна. Үнгэрһэн хэдэн жэлэй... нуурһаа загаһа барилга доошоо оруула... рилго хэхэдэ ашаг багатай гэжэ тоол... байха юм. Гэбэшье энэ жэл загаһашад... жалтатайгаар хүдэлжэ байна.

Баргажанай адагай Гремячинска з... участогай загаһашадай зурган бригада... дээрэ гурбан һара шахуу хүдэлөөд байха... центнер загаһа баряа. Тиигэжэ нэгэдэхи... раалһан түсэбөө 2 дахин дүүргэбэ.... Григорьевич Афанасьевай даадаг бри... ябана. Тэрэ бригадын загаһашад 546 ц... Энэнь нэгэдэхи кварталайнь гурбан түсэ... хэдэ Николай Федорович Афанасьевай бр... центнер загаһа бариха түсэбтэй байһан... нер бариба.

Үдэр бүхэндэ мүльһэн дороһоо бари... загаһа тушаан абалгын пунктнуудта... байна.

Энээн тухай ду...

ЭГЭЭЛ, ЭГЭ...

★ Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи эгээл хүйтэн байдаг газар хадаа Антарктида юм. Восток гэжэ советскэ антарктическа станциин оршоһон газарта 1960 оной августын 24-дэ 88,3 градус хүйтэн болоо бэлэй. Дэлхэй дээрэ иимэ шэмэрүүн хүйтэн байдаг орон хаанашье дайралдаагүй юм.

★ Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ Африкада Ливиин Триполи гэжэ газар шадар эгээл тэсэшэгүй халуун болодог. Эндэ 58 градус хүрэтэрөө халуун болодог гэхэ. Тиихэдэ Америкын Калифорни штадай Долина Смерти гэдэг голдо 57 градус халуун болоһон байна.

★ Оймяконо-Верхоянска нахидта (СССР) үбэлынь 70 градус болоторoo хүйтэрдэг, зундаа 31 градус хүрэт... байна. Иигэ... хоёрой дээ... доо 101 гра...

★ Эквадо... тиихэдэ Ном... лова олтиро... соо нэгэл... үзэгдэдэг. Ж... байгаалиин... доо оройхон... гээтэй байд...

★ Дэлхэй... тай газар х... Земля Викто... Эндэ һалхин... да соо 80... тэйгээр үлеэ...

Ред...

Манай адрес, теле...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. ...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. ... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной ... —24-74, сельского хозяйства—47-59, совет... и культуры, литературы и искусства—34-05, ... транспорта, информации—35-14, писем и ... отдел переводов и корректорская—35-05, ... Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Мини... Бурятской АССР.
Н000388.